

Examensarbete

Avancerad nivå, 30 hp

Självständigt arbete i svenska

Ämneslärarutbildningen, inriktning gymnasienivå

”Man behöver inte läsa nyheter för att få reda på nyheter”

Om svenska gymnasieelevers källkritiska
medvetenhet gentemot nyhetsmedier

Författare: Theodor Bekric

Kurskod: ÄSVM92

Termin: VT 2016

Handledare: Anders Marklund & Lars Gustaf Andersson

Examinator: Marit Julien

ABSTRACT

Denna undersökning har studerat hur källkritik och nyhetsvanor förekommer i gymnasieelevers vardagliga konsumtion av nyheter. Detta på grund av att jag uppfattat källkritiska aspekter som frånvarande under svenskämnet på lärarutbildningen vilket jag finner problematiskt med tanke på den bredd av nyhetsmedier som förekommer idag. Undersökningen utgick från Skolverkets läroplan från 2011, Lgy11, och undersökte hur gymnasieelever använder sig av de relevanta undervisningsmålen inom svensk-, historie- och samhällsämnet. Ämnet förekommer därmed i andra ämnen än svenskämnet och är relevant för en utvecklad läsförståelse. Syftet med undersökningen var därmed att undersöka om de källkritiska kunskaperna som är förvärvade under gymnasieskolan är tillräckliga när eleverna orienterar sig bland den bredd av nyhetsmedier som förekommer.

En kvantitativ enkätundersökning genomfördes som urvalsmetod till en efterföljande kvalitativ djupintervju där mer nyanserade och reflekterande uttryck tilläts. Sammanlagt deltog 27 stycken elever i enkätundersökningen och sex elever i djupintervjun. Materialet som inhämtades genom enkätundersökningen och djupintervjun analyserades slutligen med James. W Potters mediakunnighetsfaktorer.

Djupintervjuerna innehöll flera inslag som går att koppla till ämnesrelevanta källkritiska begrepp men det förekom även reflektioner som inte går att finna i något av vederbörande ämnens kursplan. Dessa reflektioner är främst associerade med internetbaserade källor vilka motsvarar majoriteten av respondenternas primära nyhetskällor.

Nyckelord

källkritik, gymnasieelevers medievanor, nyhetsvärdering

Innehållsförteckning

1. Introduktion	4
1.1 Disposition	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Källkritik	7
1.4.1 Källkritik i den svenska skolans styrdokument	10
2. Forskningsbakgrund	12
2.1 Medievanor bland ungdomar	12
2.2 Klickfenomenet	17
2.3 Problemprecisering	21
3. Teori	23
3.1 Mediakunnighet	23
4. Metod	27
4.1 Enkätundersökning som urvalsmetod	27
4.2 Djupintervju	28
4.2.1 Djupintervjuns tema-frågor samt nyheter	29
4.3 Behandling av intervjumaterial	30
4.4 Kritik	30
4.5 Etiska överväganden	31
5. Resultat och analys	32
5.1 Enkätundersökningens resultat	32
5.2 Elevsvaren utifrån intervjufrågorna	33
5.3 Analys	40
5.4 Sammanfattande kommentar om analysen	47
6. Sammanfattning	49
6.1 Svar på frågeställningen	49
6.2 Avslutande reflektion	50
6.3 Vidare forskning	52
Litteraturförteckning	55
Bilaga- enkätundersökning	57

1. Introduktion

Var och en har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att utan ingripande hysa åsikter samt söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende gränser. (FNs mänskliga rättigheter, artikel 19)

Under utbildningen på lärarprogrammet har jag uppfattat att källkritiken som metod varit frånvarande inom svenskämnet inriktning. Detta finner jag problematiskt med tanke på den omfattande bredd av nyhetsmedier som tillkommit med digitaliseringen av samhället sedan 1990-talet. Uppkomsten av datorn och internet har bidragit till att konsumtion av nyheter genom radio och papperstidning inte längre är lika aktuellt bland människor. Detta har bekräftats av Mediebarometern, en årlig undersökning utförd av Nordicom vid Göteborgs universitet om svenska medborgares mediaanvändning, som visar att konsumtionen av papperstidningen generellt sett minskat senaste årtiondet. Dessutom fastslog Nordicom i Mediebarometern-undersökningen 2014 att det skett en klar övergång från nyhetskonsumtion genom papperstidning och radio till internet under åren mellan 2002-2014. 2002 konsumerade 6% av befolkningen sina nyheter på internet medan 28% via papperstidningen. Siffrorna var nästan de motsatta 2014 då 9% av befolkningen konsumerade sina nyheter via papperstidningen medan konsumtionen av nyheter på internet hade ökat till 19% (Nordicom 2014). Denna uppåtstigande kurva för internets popularitet som nyhetsmedium har dels blivit förklarad utifrån dess aktualitet i förhållande till ovanstående traditionella nyhetsmedier, och dels internets tillgänglighet bland medborgarna. De stationära datorerna som kom att tillverkas under 1990-talet har blivit allt mer individualiserade och mer portabla när innovationer som bärbara datorer, mobiltelefoner och läsplattor idag erbjuder samma möjligheter som de stationära, fast snabbare och mer effektiva. När nyheter följt utvecklingen och blivit tillgängligt på internet har de därmed blivit mer tillgängliga än vad de varit under traditionella nyhetsmedier. Därmed har konsumtionen, och utbudet, för digitaliserade nyhetsmedier ökat medan de traditionella har minskat.

Mediebarometern visar att den pågående utvecklingen inom nyhetskonsumtionen även går att finna bland ungdomar mellan 15-24 år, vilka är i fokus för denna uppsats (Mediebarometern 2014, s. 8). Enligt Mediebarometerns studie om svenskarnas dagliga medieanvändning konsumerar ungdomar mellan 15-24 år papperstidningar i genomsnitt 5 minuter per dag. Detta står i kontrast mot internetbaserade tidningar som konsumeras 29 minuter per dag medan radio och tv konsumeras i genomsnitt 96 minuter per dag. Denna tillväxt av nyhetskällor har bidragit till en generationslucka

mellan de som växer upp under åren då nyhetskällor ökat, det vill säga 1990-talet, och tidigare generationer då nyheterna främst konsumerats via papperstidningen, radion och television. Vikten av skolans medvetenhet om, och förhållningssätt till, tillväxten av nyhetsmedier aktualiserar artikel 19 ovan än mer med tanke på att människor har rätt till att ta emot och sprida information med hjälp av obegränsade gränser till alla uttrycksmedel. Om den svenska skolan däremot inte anpassas efter de digitaliserade nyhetsmedierna riskerar elever gå ut ur gymnasiet utan tillräckliga kunskaper om hur de ska orientera sig bland det utbud av nyheter som finns. Eleverna kan istället komma att ha förlegade kunskaper om källkritik och därmed sakna grundläggande demokratiska egenskaper som behövs i ett modernt samhälle.

På grund av uppfattningen jag hade om bristen på nyhetsmedier och källkritik under svenskläroplanen funderade jag över hur gymnasieelever resonerar kring sin nyhetskonsumention. Jag ville därmed undersöka hur gymnasieelever förhåller sig källkritiska till den mångfald av nyheter som idag främst finns på internet. Detta fann jag både fog för i FN:s mänskliga rättigheter, som artikel 19 är hämtad från ovan, och i den svenska skolans styrdokument. I läroplanen för gymnasieskolan beskrivs till exempel en av förmågorna i ämnet svenska enligt följande: "Förmåga att läsa, arbeta med, reflektera över och kritiskt granska texter samt producera egna texter med utgångspunkt i det lästa." (Skolverket 2011, s. 161). Detta, tillsammans med elevers rätt att lära sig om sin omvärld genom olika former av medier, har för mig som blivande lärare lett till ett intresse om elevers privata reflektionsförmågor kring sina val av nyhetsmedier. Nyhetsmedier och källkritik är något som snarare behandlas i samhällsorienterade ämnen mer än språkämnen men för att främja läsförståelsen och det kritiska tänkandet undrade jag om det inte skulle vara till fördel för eleverna om de lärde sig ett modernt källkritiskt medvetande ämnesövergripande istället för isolerat till vissa ämnen.

1.1 Disposition

Nedan följer en utveckling av ovanstående inledning med undersökningens frågeställning, syfte och avgränsningar. Källkritik diskuteras och problematiseras som nyckelord innan jag redogör för hur det omnämns i den svenska skolans styrdokument. Härmed kommer ämnena svenska, historia och samhällskunskap främst att vara i fokus för hur källkritik förekommer i kurserna. Den inledande delen efterföljs av en forskningsöversikt kring ungdomars medievanor. Forskningsöversikten

efterföljs i sin tur av det teoretiska ramverk som undersökningen analyseras utifrån innan undersökningens metod beskrivs. Efter metodavsnittet presenteras ett resultat- och analytiskt avsnitt som summerar undersökningens material utifrån det teoretiska avsnittet. Avslutningsvis sammanfattas undersökningen genom en presentation av frågeställningens svar, avslutande reflektion samt förslag på vidare forskning.

1.2 Syfte och frågeställningar

Då jag har uppfattat brister i svenskläroverutbildningens undervisning om källkritik och nyhetsmedier undersöker jag med denna uppsats om denna tendens motsvaras bland gymnasieelever. Jag undersöker därmed om, och i såna fall hur, elevernas kritiska medvetenhet förhåller sig till källkritik som undervisas i ämnena. Undersökningen, med nedanstående frågeställning som utgångspunkt, granskar ifall undervisningen om nyhetsmedier och källkritik bör lyftas fram som ett ämnesövergripande problem snarare än ett ämnesområdes.

1. Hur förhåller sig teknik- och naturprogram-elever på gymnasiet källkritiskt inför sina nyhetsmedier?
2. Hur grundar teknik- och naturprogram-elever på gymnasiet sina val av nyhetsmedier i förhållande till skolans styrdokument?
3. Redovisar teknik- och naturprogram-eleverna en alternativ källkritisk metod utöver den som de blivit utbildade i under gymnasieskolan?

Syftet med undersökningen är att undersöka hur elever under sina sista terminer på gymnasiet källkritiskt reflekterar kring sina val av nyhetsmedier. Undersökningen tydliggör hur eleverna tillgodogjort sig den källkritiska förmågan som förekommer i läroplanen och använder det i sin vardagliga nyhetskonsumtion.

1.3 Avgränsningar

Jag undersöker i den här undersökningen inte hur skolans styrdokuments explicita mål om källkritik och nyhetsmedier uppnås av eleverna rent betygsmässigt. Jag väljer dessutom att utesluta elevernas

skolmaterial som de har haft inom svenskämnet under sin gymnasieutbildning då jag väljer att fokusera på elevernas generella uppfattningar kring nyhetsmedier. Uppsatsens syfte är dessutom inte att klargöra vilka skolämnen som eleverna främst anknyter källkritik och nyhetsmedier till. Istället fokuserar undersökningen på hur elevernas egna värderingar är gentemot nyhetsmedier som fenomen samt hur ett generellt källkritiskt medvetande förekommer gentemot medierna.

Jag gör med begreppet nyhetsmedia en avgränsning till massmedier och riktat mitt fokus mot det traditionella tidningsmediet, radion som nyhetsmedium samt internet som medlare av nyheter vilket inkluderar bruk av nyheter genom mobiltelefoni och surfplattor. Dessa medier förekommer som utgångspunkter i materialinsamlingen nedan då de är de mest aktuella för dagens nyhetskonsumention och eventuellt mest förekommande bland den aktuella åldersgruppen. Jag inkluderar därmed inte gymnasieelevernas konsumtion av datorspel, film eller liknande underhållande på grund av bristen på liknande nyhetsförmedling som ovanstående medier.

1.4 Källkritik

Kristina Alexandersson beskriver i *Källkritik på Internet* (2012) en källkritisk metod för att enklare kunna värdera de internetbaserade källor. Metoden har syftet att granska en källans trovärdighet, sannolikhet och hur verklighetsförankrad källan är vilket genomförs genom fyra olika kriterier: *äkthets-, tids-, beroende- och tendenskriteriet*. Genom äkthetskriteriet söker forskaren faktorer som visar en källas äkthet och originalitet. Forskaren bedömer därmed källans trovärdighet efter hur plagierad källan är där fler kopior som existerar innebär en lägre trovärdighet för källan. Genom tidskriteriet fokuserar forskaren på hur aktuell en källa är. Enligt detta kriterium bedömer forskaren den källa som förefaller närmast i tid till det objekt som undersöks mest trovärdig. Genom beroendekriteriet fokuserar forskaren på en källas beroendeställning till andra källor. Trovärdigheten stärks för en källa om det förekommer flera källor som påpekar samma sak. Genom tendenskriteriet fokuserar forskaren på vilka värderingar som en källa har. Om en källa företräder särskilda intressen inom en fråga minskar trovärdigheten och sanningsenligheten för källan då den är partisk (Alexandersson 2012).

Skolverket nämner källkritik som en grundläggande förmåga och beskriver genom läroplanen vad vederbörande bör ha i åtanke med sin källkritik (Skolverket 2015-11-30). Metoden som Skolverket

rekommenderar inkluderar dels de principer som Alexandersson ovan nämnde och dels andra, internetkritiska, principer. De internetkritiska principer som Skolverket rekommenderar är inte framtagna som en obligatorisk metod som lärare ska utbilda elever i utan snarare ett verktyg som lärare och elever kan använda för att värdera tillförlitligheten hos information på internet. En av de internetkritiska punkterna som Skolverket lyfter upp är webbadressen, även kallat domännamnet. Under utvecklingen av internet har webbadressen blivit allt mer individanpassat och frångått vad som tidigare främst tillhört institutioner. Till skillnad från den tidiga förekomsten av webbadresser avslöjar den moderna inte nödvändigtvis någon ansvarig utgivare och bör därmed betraktas som en säkerhetsrisk. Vid bedrägerifall på internet brukar webbadressen åta sig en liknande layout som en legitim för att missbruka trovärdigheten hos den. För att förbereda elever inför oärliga webbadresser hänvisar metoden till ”om oss”-flikar eller till den nedre delen av en webbsida där eventuell kontakt och domäninformation redogörs. Om denna information inte finns betraktas webbadressens trovärdighet mindre trovärdig än med informationen.

Torsten Thuren och George Strachal beskriver i boken *Källa: internet- att bedöma information utifrån källkritiska principer* (2011) hur människor generellt känner en allmän tillförlitlighet gentemot källor de kommer i kontakt med. Denna tillförlitlighet delar de upp i fyra olika kompetenser vilka bär på en samhörighet med vad Skolverket ovan presenterade om vad en bör vara uppmärksam mot angående källor på internet. Kompetenserna *egna kunskaper*, *öppenhet*, *kompetens* och *källans sätt att uttrycka sig* är kompetenser som har anknytning till Skolverkets rekommendationer (Thuren, Strachal 2011, s. 13).

Den först nämnda kompetensen innebär att människan har fördjupade kunskaper om ett ämne innan hen använder sig av en ny källa för att konsumera nyheter kring ämnet. Därmed kan en lättare bedöma den nya källans trovärdighet av det konkreta innehåll som finns då en redan besitter kunskaper inom ett ämne. Den andra kompetensen, *öppenhet*, innebär att trovärdigheten blir starkare med redogörelser för vem som är ansvarig utgivare på webbsidan. Ju mer information om den ansvariga utgivaren som går att finna på webbsidan, ju mer tillförlitlig är den. Den tredje kompetensen som Thuren och Strachal beskriver har fokus på relationen som den ansvariga utgivaren har till informationen på webbsidan. En institution som behandlar hälsofrågor kan till exempel vara mer trovärdig när den behandlar frågor om hälsa än om motorer. Den fjärde av de kompetenserna som redogörs om allmän tillförlitlighet mot internetbaserade källor är sättet som källans budskap formuleras på. Trovärdigheten kan påverkas negativt till en källa om olika

normbrott i attityd eller skriftspråk som gäller vid vissa textuella kontexter sker (Thuren, Strachal 2011, s. 13-14).

Om ovanstående information inte går att finna på hemsidan rekommenderar Skolverket oberoende sökmotorer på internet som kan redogöra för ansvariga utgivare. Skolverket presenterar både nationella och internationella sökmotorer på internet som kan ge vägledning om ansvariga för domänen. En kan via Stiftelsen för internetinfrastruktur (www.iis.se) få information om namn, telefonnummer och webbadress till webbansvarig alternativt söka sig till den mer internationella sökmotorn WHOIS Search (<https://www.whois.net>).

Line Christoffersen och Asbjörn Johannessen beskriver i boken *Forskningsmetoder för lärarstudenter* (2015) en distinktion mellan källkritik och källgranskning genom en kvalitativ undersökning om elevers vardagliga förhållningssätt till nyhetsmedier (Christoffersen, Johannessen 2015, s. 100). I Christoffersens och Johannessens beskrivningar om källkritik kan en både finna värdefulla punkter att ha uppsikt över vad gäller webbsidors trovärdighet och metodiska källkritiska principer som elever bör förhålla sig till. Till skillnad från redan nämnda metoder är denna mer granskande än dömande vad gäller webbsidans trovärdighet. Två skoluppgifter kan till exempel beskriva hur distinktionen mellan de källkritiska metoderna kan förekomma i praktiken. Den ena uppgiften kan vara att elever ska vara granskare av en källa och omotiverat välja sina källor som informationskällor medan den andra uppgiften kräver att elever ska vara mer systematiskt kritiska mot de källor som de ställs inför. Den förra innebär således att eleverna utvecklar en källkritisk intuition istället för likt den senare som grundar medvetna principer som eleverna ska applicera.

FNs utbildning-, vetenskap och kulturorganisation publicerade 2011 boken *Media and Information Literacy: Curriculum for Teachers* (2011) vilken innehåller flera metoder för lärare att använda sig av vid undervisning om media och informationskompetens. MIK (Media and Information Literacy förkortat MIL på engelska; MIK på svenska, förkortning för Media och informationskompetens) är en metod som inbegriper informationskompetens och mediakompetens. I boken förekommer mål för källkritik hos båda kompetenserna, till exempel: "Make ethical use of information" eller "Organize information" som båda beskrivs som mål för informationskompetens. Ett av målen med mediekompetens är än mer tydligt kopplat till källkritik: "Critically evaluate media content in the light of media functions" (Wilson et al. 2011, s. 18). MIK innehåller därmed ämnen som lärare rekommenderas att fokusera på för att förbereda elever till ett rationellt och oberoende

ställningstagande mot media och information, och därmed även nyhetsinformation (Wilson et al. 2011, s. 20).

Media and information literacy imparts crucial knowledge about the functions of media and information channels in democratic societies, reasonable understanding about the conditions needed to perform those functions effectively and basic skills necessary to evaluate the performance of media and information providers in light of the expected functions.

MIK är grundat på ett ramverk som består av tre punkter: kunskapen och förståelsen av media och information för demokratiska diskursen och socialt deltagande, värdering av mediatexter och informationskällor och slutligen produktion och användning av media och information. Den andra punkten, värdering av mediatexter och informationskällor, behandlar den källkritiska aspekten mer i detalj. I denna punkt fokuserar MIK på att utrusta lärare med kunskaper som tidigare förbehållits till olika informationsyrken som bibliotek, arkiv, media etc. (Wilson et al. 2011, s. 27).

1.4.1 Källkritik i den svenska skolans styrdokument

FNs rekommendationer angående behovet av källkritisk medvetenhet finns även i Skolverkets läroplan från 2011 (2011). En av skolans uppgifter är att fostra demokratiska medborgare med vetskap om hur en orienterar sig bland den mångfald av medier som existerar. Bland ämnena som ska undervisa om detta är de gymnasiets gemensamma ämnen svenska, samhällskunskap och historia, vilka även är de ämnen som står i fokus i denna undersökning. Källkritik som självständigt begrepp nämns i samtliga ämnens kursplan förutom historia där analytiska verktyg med anknytning till källkritiken förekommer (Skolverket, 2011). I det centrala innehållet för historia 1b beskrivs källkritiska förmågor enligt följande:

Historiskt källmaterial som speglar människors roll i politiska konflikter, kulturella förändringar eller kvinnors och mäns försök att förändra sin egen eller andras situation. Olika perspektiv utifrån till exempel social bakgrund, etnicitet, generation, kön och sexualitet. (Skolverket 2011, s. 68).

Utöver ovanstående punkt i det centrala innehållet förekommer ytterligare en punkt som redogör för elevers rättighet att få möjlighet att tolka olika källor.

I det andra av de samhällsorienterande ämnena, samhällskunskap, ska eleven enligt det centrala innehållet lära sig att bearbeta information genom statistiska metoder, samhällsvetenskaplig textanalys, argumentationsanalys och källkritik. För att slutligen kunna få ett betyg ska eleven ”med viss säkerhet söka, granska och tolka information från olika källor, redovisa sina källor samt göra enkla reflektioner om deras relevans och trovärdighet.” (Skolverket 2011, s. 151).

Förutom källkritikens förekommande i betygskriterierna nämns det i ämnets centrala innehåll där en punkt belyser vikten av att kursen behandlar massmedier och informationsteknikens roll i samhället (Skolverket 2011, s. 150). Kursen ska behandla potentialen som människor har att påverka både andra människor och samhällsutvecklingen via massmedia och informationstekniken. Dessutom ska nyhetsvärdering förekomma i kursen för att en vidare orientering bland massmedia ska underlättas.

I styrdokumentet för den svenska gymnasieskolan beskrivs källkritik i svenskämnet centrala innehåll enligt följande: "Bearbetning, sammanfattning och kritisk granskning av text. Citat- och referatteknik. Grundläggande källkritik." (Skolverket 2011, s. 162). I svenskämnet relateras källkritik till skrivarbeten där informationskällor ska granskas och motiveras efter relevanta källkritiska principer (Skolverket 2011, s. 163).

Sammanfattningsvis är källkritik relevant för denna undersökning då det dels förekommer i den svenska läroplanen och dels för att det från ett internationellt perspektiv anses vara en förutsättning för ett demokratiskt deltagande. Ovanstående ämnesplaner visar att svenska gymnasieelever undervisas i källkritik men hur den källkritiska metoden används mot media och nyheter beskrivs under nedanstående forskningsbakgrund.

2. Forskningsbakgrund

Nedan följer en sammanfattning av forskningsbakgrunden om ungdomars medie- och nyhetsvanor. Forskningsbakgrunden inleds med forskning om ungdomar och skolelevers medievanor och avslutas med en skildring av klickfenomenet som präglar dagens journalistyrke. Jag presenterar därmed klickfenomenet avskilt från ungdomars medie- och nyhetsvanor då klickfenomenet nedan beskrivs utan förankring i ungdomars medie- och nyhetsvanor. Det är däremot aktuellt för studien då ungdomar i dagens gymnasieskola växer upp med fenomenet.

2.1 Medievanor bland ungdomar

I *Barn och unga i den digitala mediekulturen* (2010) beskriver Ulla Carlsson hur svenska ungdomar under första decenniet av 2000-talet utnyttjar medierna som de växer upp med. Carlsson gör en uppdelning mellan internetbaserade medier och skiljer därmed på hur interaktiv mediet är. Detta leder till att sociala medier, det medium som främst kännetecknas av social interaktion och förekommer på forum som bloggar och internetbaserade diskussionsforum, ställs som motsats till vad som kan förknippas med mer traditionella medier som tv, film, radio, musik och dagstidningar (Carlsson (red.). 2010, s. 10). Det är främst de sociala medierna som ungdomar mellan 15-24 år idag använder på internet men gränsen mellan de olika medierna har börjat bli oklar sedan många medieföretag (tv-kanaler, dagstidningar och diverse organisationer) börjat anpassa sina resurser för sociala medier (Carlsson (red.). 2010, s. 11). Ungdomars internetanvändning är enligt Mediabarometern främst fokuserad på sociala medier men hur dessa, de sociala medierna, formas av de storsatsande medieföretagen lämnar Carlsson osagt. Enligt Mediabarometern, som Carlsson hänvisar till, tillägnar 84 % av ungdomarna sin tid på sociala medier dagligen. 16% läser kvällstidningar dagligen medan 13% söker efter information i faktadatabaser (Carlsson (red.). 2010, s. 11). Mediabarometern och Carlsson nämner inte någon risk för att sociala medier ska ha blivit påverkade av några medieföretag utan lämnar sociala medier skilt från kvällstidningen i tabellen.

Carlsson beskriver med hänvisning till forskaren Katarina Graffman hur ungdomar är relativt okunniga kring kunskapsinhämtning på internet. Enligt Graffman saknar ungdomar vetskapen om internets utbildande möjligheter för att istället ägna sig åt de individualistiska företeelser som förekommer på sociala medier. Detta leder i sin tur till att ungdomar saknar kunskapen om att vara

en samhällsmedborgare för att istället associeras som en konsumtionsmedborgare (Carlsson (red.). 2010, s. 12).

Med hänvisning till Mediabarometern redogör Carlsson för att ungdomar, trots den ökande konsumtionen av internet, använder de traditionella medierna med en liten minskning i jämförelse med tidigare generationer. 93% använder TV:n dagligen; 61% använder radion; 47% använder morgontidning och 21% använder kvällstidning. Bland de internetbaserade medierna använder 3% webb-tv; 7% webb-radio; 4% morgontidning på nätet och 13% kvällstidning på nätet.

Susanne Almgren och Yvonne Holmgren Hjelm gör i sin undersökning *Ungdomar och lokalmedier - en kvantitativ studie i hur gymnasieungdomar i Jönköping använder lokala medier år 2010* (2010) en kvantitativ studie om gymnasieungdomars bruk av olika medier med förankring i lokala nyheter. Till skillnad från Carlsson nämner Almgren och Holmgren sociala medier som ett av medierna för nyhetskonsumtion. Almgrens och Holmgrens studie visar att gymnasieelever intresserade sig för lokala nyheter vilket gick emot deras hypotes om att mer globalt berörande nyheter skulle konsumeras före de lokala mediernas. Studien visar även att de sociala medierna och de internetbaserade informationsmedierna snarare var ett komplement än ett ersättande medium till de mer traditionella medierna, trots att de i överlag var mer besökta än traditionella medier (Almgren, Holmgren 2010, s. 15-17). Almgren och Holmgrens studieresultat visar att 44% av de tillfrågade gymnasieeleverna använde sociala medier för konsumtion av nyheter. Det är enligt undersökningen gymnasieelever på EC-elprogrammet som skiljer sig från mängden där det traditionella pappersmediet Jönköpings-Posten används oftare än sociala medier (36% läser papperstidningen dagligen medan 27% läser sina nyheter via sociala medier). De besvarade enkätundersökningarna visar dock att enbart någon procent av gymnasieeleverna läste lokalmediernas webb-tidningar. Undersökningen visar att den generella webb-medieanvändningen av kanalerna smålandsnytt och TV4 Jönköping konsumerades minst tillsammans med den internetbaserade radion då omkring 70% respektive 82% av de tillfrågade aldrig besöker medierna. (Almgren, Holmgren 2010, s. 14).

Jeanette Lozanovski och Ingela Wadbring beskriver i rapporten *Unga nyheter: Unga reflekterar kring nyheter och nyhetsvanor* (2013) hur ungdomar förhåller sig till nyheter med de mediala förutsättningar som de har till skillnad från tidigare generationer. Studiens objekt utgörs av gymnasieelever som går sina tredje år på tre olika program. Med hänvisning till nationella SOM-undersökningar (Institutionen för journalistik, medier och kommunikation; förkortning för Samhälle, opinion och medier), som visar 16-19-åringars årliga konsumtion av traditionella medier

(papperstidning, TV-nyheter och radio), visar de statistiska siffrorna samma negativa tendenser som ovanstående forskare redovisat. Det innebär dock inte att ungdomar uteslutande använder sig av digitala medier. Snarare förekommer konsumtion av nyheter genom flera medier vardagligen. En helgmorgon kan till exempel innebära ett parallellt konsumerande av nyheter och information genom att vara uppkopplad till sociala medier samtidigt som en läser morgontidningen (Lozanoviski, Wadbring 2013, s. 18).

Lozanovskis och Wadbrings studie har en metod bestående av enkätundersökning, djupintervju samt en mediedagbok i vilken gymnasieeleverna antecknade hur deras rutinmässiga konsumtion av medier såg ut. I denna materialinhämtning visar eleverna att det inte var ovanligt att de brukade konsumera nyheter under flera, men kortare, tillfällen under dagarna. Med hänvisning till en av eleverna läste hen nyheter vid tre tillfällen under en av de nedtecknade mediedagarna: två gånger innan skolan började och en gång omkring lunchtid (12:00) (Lozanoviski, Wadbring 2013, s. 29). Mediedagboken är på förhand konstruerad av författarna med eventuella aktiviteter vilket innebär att gymnasieeleverna själva inte fick definiera sina medieaktiviteter. Ett begrepp som ”sociala medier” blir således frångått den övergripande aktiviteten ”nyheter på internet överlag” och har därmed möjliggjort en felkälla i undersökningen.

Enligt SOM utmärks den vardagliga nyhetskonsumtionen särskilt av kvällstidning på nätet då 33% av ungdomarna mellan 16 och 19 år regelbundet läste nyhetsmediet och 48% åtminstone en dag per vecka. Till skillnad från övriga nyhetsmedier räknas inte kvällstidningsmediet efter samma mått för regelbunden nyhetskonsumtion utan beräknas efter tre dagar per vecka istället för övriga vilka beräknas efter en fem dagars konsumtionstillgänglighet. På grund av olikheterna i måtten placeras morgontidningen som mediekanal på den ledande positionen som det mest konsumerade mediet där 25% av eleverna konsumerade det regelbundet och 51% minst en gång per vecka (Lozanoviski, Wadbring 2013, s. 30).

Ekot är enligt SOM det nyhetsprogram som konsumerades minst då 2% lyssnade på kanalen regelbundet och 11% någon gång i veckan. Övriga radiokanaler som ”lokala nyheter i P4” och ”Nyheter i kommersiell radio” är även de bland de mindre konsumerade då 3% respektive 6% konsumerades regelbundet. TV-sända nyheter konsumerades av få under morgnarna och ingen av kanalerna hade någon högre regelbunden konsumtion då den högsta siffran var 13%. Däremot konsumerar mellan 39% och 53%, beroende på vilken TV-kanal som efterfrågades, av ungdomarna nyheter genom TV minst en gång i veckan (Lozanoviski, Wadbring 2013, s. 30).

Gymnasieeleverna som deltar i Lozanovskis och Wadbrings studie skiljer sig dock från SOMs undersökningar. Kvällstidningar, som är bland de mest konsumerade medierna i SOMs undersökningar, konsumerades inte lika mycket hos studiens gymnasieelever då de inte betraktade aftonbladets nätupplaga som en kvällstidning. Orsaken bakom att de inte fyllt i det som en kvällstidning kan vara att gymnasieeleverna hade nätupplagan som ett självklart inslag i deras vardag och att nätupplagan inte längre betraktades som en traditionell kvällstidning. Istället konsumerades nyheter från de mer traditionella medierna, radio, TV och tidning, mer frekvent. En annan orsak, diskuterar Lozanovski och Wadbring, kan vara att eleverna under studiens gång föreställningsvis fortfarande bodde hos sina föräldrar och på den vägen konsumerade nyhetsrutiner från hushållets vägnar (Lozanovski, Wadbring 2013, s. 31-32).

Vad gäller ungdomars bruk av sociala medier använde 90% av de tillfrågade det minst varje vecka och 73% dagligen, enligt SOM. Det framkommer dock inte vad som särskilt intogs genom de sociala medierna vilket kan betyda att nyheter även intogs från de sociala medierna. Liknande siffror har Lozanovski och Wadbring kommit fram till bland sina gymnasieelever men med någon färre procent än det generella.

Mobiltelefonin möjliggör en flexiblare konsumtion av nyheter då den direkta uppkomlingen möjliggör en snabb förmedling. 29% av ungdomar mellan 16-19 år använder enligt SOM mobiltelefonen för att ta del av nyheter dagligen medan 46% minst varje vecka. 10% svarade att de tar del av nyheter via mobiltelefonen minst 10 gånger per dag (Lozanovski, Wadbring 2013, s. 37). Dessa siffror överensstämmer även med Lozanovskis och Wadbrings studie om än inte på den exakta procenten.

Lozanovski och Wadbring beskriver inte bara utan även de mediala vanornas progression med den mobila teknologins utveckling under de senaste 20 åren. Idag är nyheter tillgängliga med smarta telefonerna vilket innebär att en ännu mindre konsumtion av morgontidningen på morgonen eller kvällsnyheterna på TV då tillgången till de senaste nyheterna går att finna i den smarta telefonen oberoende av tid på dygnet (Lozanovski, Wadbring 2013, s. 16). Lozanovski och Wadbring presenterar ett amerikanskt begrepp: "Bedroom culture". Detta innebär att ungdomar idag skapar sina egna sociala miljöer i sina rum och där de har alla mediala verktyg de behöver för att kunna interagera med omvärlden utan att behöva lämna sina rum samt utan att behöva vara under tillsyn av sina föräldrar.

Lozanovski och Wadbring förklarar däremot att förtroendet bland gymnasieelever än är starkare för de mer traditionella medierna trots de modernare mediernas utveckling. Orsaken kan vara att Sveriges public service-kanaler, både i TV och radio, fortfarande står för objektiv nyhetsförmedling utan inblandning av ekonomiska intressen. Dessutom förekommer de traditionella medierna i digitala och modernare former vilket vidhållit aktualiteten hos medierna (Lozanovski, Wadbring 2013, s. 21). Sammanfattningsvis kan förtroendet för ett medieföretag snarare vara beroende av trovärdigheten själva varumärket som medieföretaget har än den plattform som nyheten framförs via. Det spelar således ingen roll ifall nyheten konsumeras på sociala medier eller tidningen då medieföretag finns på bägge plattformerna.

Utöver gymnasieelevernas uttalanden i enkätundersökningen, djupintervjun och mediedagboken citerar Lozanovski och Wadbring eleverna när de fritt resonerade kring sina mediebruk. Bland dessa återkom de flesta till att de är nöjda med hur de tar del av nyheterna där den frekventa nyhetskonsumtionen framförallt passade dem. Bland företrädarna för denna frekventa konsumtion av nyheter var aftonbladets nyhetsapplikation en återkommande kanal bland de flesta som uttalade sig om sina rutiner. Just tidsaspekten var viktig då en inte behövde vänta på att TV-nyheter eller nästa upplaga av tidningen skulle publiceras för att en skulle kunna ta del av nyheter utan kunde istället använda dator eller mobiltelefon (Lozanovski, Wadbring 2013, s. 32). Det var dock inte uteslutande tidsaspekten som avgjorde nyhetsmedium utan även avsaknad av intresse för nyheter som allmänt kännetecknade de intervjuade eleverna. Många elever ansåg att nyheterna ofta kräver att en är påläst i ämnet och följt utvecklingen av händelsen under en längre tid. Konsumtionen av morgontidningen, och främst de lokala nyheterna, skiljde sig från övriga nyheter då relevansen i det lokala tilltalade eleverna mer än vad större nationella eller internationella nyheter hade. Förslagsvis från gymnasieeleverna var att tidningarna skulle ha sammanfattningar som människor skulle kunna vända sig till. I sammanfattningen skulle en kunna bilda en förståelse om bakgrunden till ämnet innan artikeln lästes (Lozanovski, Wadbring 2013, s. 35).

Lozanovski och Wadbring beskriver även gymnasieelevernas förhållningssätt till de nyhetsmedier som de ställts inför när de värderade de olika medierna efter olika nyheter. Till exempel föredrog de radio eller tv som nyhetskälla när de konsumerade en sensationell nyhet. De använde därefter internet, däribland sociala medier, för att få kompletterande uppgifter till nyheten. När något sensationellt skett på lokalnivå ändras dock förutsättningarna då de istället vände sig till eventuella anhöriga eller nätupplagor till de lokala nyheterna (Lozanovski, Wadbring 2013, s. 48). När nyheterna spreds om händelserna på Utöya beskrev en av eleverna att hen nåddes av nyheten genom

sociala medier då det tidiga skedet i händelsen inte förmedlades av en journalist. Således är sociala medier speciellt relevanta när tidsmässig närhet är viktigt, medan de traditionella medierna är som mest relevanta när eftertanke och reflektion eftersöks.

Yasushi Gotoh beskriver i sin rapport *The effects of frequency of media utilization on decision making of media choice* (2014) hur universitetsstudenter uppfattar medier beroende på vilka de använder (Gotoh 2014, s. 1). Hypotesen han ställer i sin rapport är att människor som frekvent använder en form av medium i sitt vardagsliv blir obekvämda med andra medier, oberoende av om ett medium förekommer i digital form eller fysisk form. Detta påverkar således valet av medier för andra ändamål än det vardagliga då obekvämdheten som människor ställs inför med andra, okända, medier leder till ett ensidigt val av medium. Resultaten som Gotoh redovisar är att japanska universitetsstudenter inte reflekterar över vilka medier som de använder för särskilda syften. Istället förlitar de sig på de medier som oftast används för diverse vardagliga informationskonsumtion vilket bör utvecklas för ett vidare kritiskt förhållningssätt mot källors tillämplighet.

2.2 Klickfenomenet

Ulrika Kärnborg beskriver i *Klickokratin-mediekrisens första offer är sanningen* (2015) hur den undersökande journalistiken påverkas av internet och samhällets tendenser att söka efter snabba nyheter. I boken intervjuar Kärnborg journalister och andra verksamma i tidningsbranschen för att nyansera utvecklingen av journalistyrket sedan internets utveckling. I boken intervjuas bland annat Sören Sommelius, före detta delägare på Helsingborgs Dagblad, som beskriver Helsingborgs dagblads felsteg fram till tidningen blev uppköpt av Sydsvenskan. Han förklarar hur tidningen inte prioriterade god journalistik för att istället prioritera attraktionskraften hos annonsörer. Annonsörerna kom dock allt eftersom internets utveckling hitta alternativa plattformar att annonsera på vilket lämnade tidningen med ekonomiska problem. Därefter har nya tjänster som kräver digital kompetens uppkommit, till exempel publisher-yrket som ersatte det tidigare chefsredaktören, hos flera medieföretag. (Kärnborg 2015, s. 32-33).

Liknande åsikter går att finna bland flera av Kärnborgs intervjuer. Gunnar Bergdahl, kulturredaktör på Helsingborgs dagblad, anser att medielandskapet påverkade journalister att tänka mer kommersiellt än tidigare. Han jämför publicisterna med journalisterna där de förra i början av 2000-

talet blev företagsledare likt journalisterna idag tvingas att fundera kring hur de kan sälja sin journalistik. Konsekvenserna har blivit att fler tjänster blivit nedlagda och att färre journalister finns tillgängliga. Bergdahl hänvisar Kärnborg till Sydsvenskans senaste investering där Helsingborgs dagblad är Sydsvenskans nya näringslivsskildring. På webbsidan publiceras artiklar som med Kärnborgs ord ”påminner om copysnuttarna i reklamutskick som man får med posten, men det är faktiskt Sydsvenskans egna reportar som har plitit ihop säljtexterna.” (Kärnborg 2015, s. 45).

Kärnborg hänvisar även till brittiska The Guardians reporter Nick Davies som beskriver de brittiska tidningarnas brist på objektivitet efter 11 september-attentaten som kom att efterföljas av Irak-kriget. Han förklarar hur tidningarna på grund av ekonomiska intressen blev tvungna att publicera vad den amerikanska och brittiska säkerhetstjänsten förmedlade. Detta erkände tidningen The Observer i efterhand, följt av en ursäkt, där de förklarade att de agerat som en filial till säkerhetstjänsten, men då hade tidningen redan förlorat konsumenter (Kärnborg 2015, s. 128). Enligt Davies ”töms den publicistiska uppdraget” hos tidningarna när vinstdrivande ägare pressar marginalerna och förvandlar tidningarna till fabriker där kvantiteten går före kvaliteten. Detta leder, enligt Davies, till att kunskapsidealet åsidosätts för att det inte är lönsamt nog i den nya branschen.

Förutom de brittiska mediernas ageranden under Irakkriget har David Crouch även följt svensk media under den svenska ubåtsjakten 2014. Crouch redogör för flera liknelser i hur svenska och brittiska medier agerade i de olika fallen. Vad gäller källkritiken blev denna vid bägge tillfällena bristfällig till förmån av militär jargong. Förhastade slutsatser från före detta militärer och lösa antaganden om vad en otydlig bild visade ledde till en medial panik där reflektion och förnuft inte tilläts förekomma. Thomas Mattson, Expressens chef, kommenterade publiceringen på nätet genom sin blogg där...”den nya typen av nätjournalistik kräver ett konstant flöde av uppseendeväckande händelser och genererande klick för att inte slås ut i konkurrensen.” (Kärnborg 2015, s. 38-40).

En annan digital förespråkare som Kärnborg intervjuar är journalisten Jack Werner som i boken beskrivs som en metajournalist. Detta innebär att journalisten, främst på internet, avstår från att söka efter sanningen för att istället avslöja myter och lögn som sprids. Med hjälp av omfattande undersökande arbete spårar Werner upp olika myter till den originella källan som myten uppkom. Därefter kan han redovisa hur berättelserna, eller myterna, som sprids egentligen är mycket äldre än vad de framträder som. I förebyggande syfte föreslår Werner att en ny form av källkritik bör utbildas i de svenska skolorna. Han beskriver källkritiken som han själv blev utbildad i som

inaktuell när den används mot de digitala medier som ungdomar och många vuxna idag konsumerar. Det krävs mer än att kunna skilja på vad som är direkt underhållnings- samt public service-nyheter och istället flytta fokus mot djupare kunskaper om sociala medier, internets uppbyggnad och dess alternativa delar (Kärnborg 2016, s. 196-198). Dessa kunskaper är något som Werner kallar för ”vild kunskap” och kännetecknas av kunskap som den äldre generationen inte har tillgång till men som den yngre förvärvat genom deras forum och sociala nätverk.

Kärnborg intervjuar även Katarina Graffman som nämnts ovan. Hon gör ett liknande resonemang som Werner men anklagar journalistkåren för att krisen ska vara självförvållad. Graffman beskriver föreläsningstillfällena som hon haft med äldre journalister där de deltagande uppvisat ett begränsat intresse för de digitala plattformar som är aktuella i samhället. Vad hon bland annat har kommit fram till sina undersökningar är att unga inte skiljer på professionell och amatörmässig journalistik. Dessutom ser inte ungdomar någon skillnad på underhållande och informativa nyheter utan värderar nyheter efter hur äkta och närvarande som artiklar publiceras. Graffman beskriver hur ungdomar värderar traditionella medier som Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, SVT och BBC som säkrare källor men i och med att nättidningarna publicerar mer underhållande artiklar konsumeras de först (Kärnborg 2015, s. 200-201). Hon förklarar att massmedia missbedömde samhällets utveckling med internet då det rådande kunskapssamhället utvecklades mot ett relationssamhälle som utan vidare reflekterade över det konsumerade innehållet.

Paul Mihailidis undersöker med utgångspunkt från amerikanska universitetsstudenter i *Media Literacy and the emerging Citizen* (2014) hur mediekunnighet hos den framväxande generationen kan öka medborgerligt deltagande. Mihailidis bok är uppdelad i tre kapitel: en teoretisk del med en samtida förklaring om mediakunnighetens roll och potential för samhället, en undersökande del där framväxande medborgares uppfattningar kring media och sociala medier och en tredje del. 873 studenter som studerade i olika nivåer under sina utbildningar deltog i undersökningen som dels utgjordes av en enkätundersökning och dels av en intervju med olika fokusgrupper som behandlade olika aspekter av digital kommunikation (Mihailidis 2014, s. 72-73). Mihailidis beskriver den yngre generationen som begränsad i förhållande till den äldre vad gäller rådande kunskapsförhållande. Han problematiserar dock ”kunskap” med den digitala teknologins möjligheter i åtanke. För det första behöver inte människor längre memorera nödvändiga samhällsliga individer eller händelser då det finns tillgängligt på internet i mobiltelefonen. För det andra är det svårt att särskilja nyheter från övriga informationsinnehåll på internet då nyheter inte enbart förekommer på nätupplagor av

olika tidningar utan finns tillgängligt hos andra mediaföretag som Google, Yahoo och sociala medier (Mihailidis 2014, s. 75).

Mihailidis enkätundersökning visar att 40% av de deltagande konsumerade nyheter genom digitala medier varav sociala medier det mest konsumerade. 29% av studenterna ansåg att bloggar var tillförlitliga källor att konsumera nyheter genom och konsumerades dagligen. Vad gäller uppsökandet av nyheter skulle 76% av de tillfrågade använda Google som sökmotor medan 67% skulle söka upp någon av de digitala plattformerna som de etablerade kanalerna har. 51% skulle använda TV för att söka efter nyheter och 30% skulle konsumera en tidning (Mihailidis 2014, s. 76). Liknande siffror går att finna bland de tillfrågade studenternas konsumtion om fördjupade nyheter berörande politik där 55% använde internet medan 54% genom TV och 44% genom muntlig interaktion för att få politiska nyheter. Sociala medier är också ett medium som studenterna använde sig av för att konsumera politiska nyheter där 40% av studenterna använde det digitala mediet. Det är dessutom mot dessa medier som studenterna främst vänder sig för att diskutera politik på då 40% aktivt använde sociala medier för att uttrycka sina politiska åsikter (Mihailidis 2014, s. 78-79).

Mihailidis andra del av undersökningen utgörs av intervjuer med fokusgrupper i vilken studenterna diskuterade olika aspekter av deras konsumtion av sociala medier. Vad gäller deras vardagliga bruk av sociala medier var det vanligt att studenterna beskrev sociala medier som ett bra sätt att hålla kontakten med familj och vänner. Det är därmed vanligt att konsumera nyheter genom vad ens vänner och familj delar på sociala medier på grund av tillgången till att vara uppkopplad. (Mihailidis 2014, s. 99-100). När studenterna diskuterade nyheter och samhällsinformation via sociala medier blev begreppet ”nyheter” en definitionsfråga då det initialt i intervjun omtalades som något negativt. Mihailidis beskriver studenternas tolkningar av nyheter som associativt med något tidskrävande och traditionellt vilket Mihailidis lät utvidga under intervjun. Därefter redogjorde studenterna för deras delaktighet i samhällsfrågor och nyheter på sociala medier enligt följande:

- ”I hear things through my friends-word-of-mouth-, or on Facebook, or Yahoo.”
- ”Word-of-mouth, or the Daily Show. And different homepage like Google and Yahoo.”
- ”Facebook, Twitter. I rely in my friends to provide whatever information with their updates.”
- ”I have iGoogle that collects feeds from random news outlets.”
- ”My Yahoo homepage that shows me the New York Times, AP, NPR, etc.” (Mihailidis 2014, s. 105).

Många av de intervjuade uttryckte dock en skepsis till trovärdigheten mot sociala medier. Istället uppfattade de att nyheter förminsкас av sociala medier och att tillgängligheten av nyheter på sociala medier snarare är ett sätt för människor att uttrycka sina åsikter än att förmedla nyheter. Detta kan vara negativt för den samhällsmedvetna människan om de primära nyheterna som konsumeras är åsikter (Mihailidis 2014, s. 106).

Sammanfattningsvis uttrycks inte klickfenomenet inom skolinstitutionen vilket eventuellt skulle kunna påverka gymnasieelevernas vilja att konsumera nyheter. Enligt ovanstående forskare förekommer en ytligare nyhetskonsumention från forskningsobjekten vilka tenderar att konsumera nyheter främst från sina vänner på sociala medier. Gymnasieelevers nyhetskonsumention genom etablerade tidningar förekommer men dessa har även de, som Kärnborg beskriver ovan, blivit mer fokuserade på försäljning och marknadsföring framför djupare nyheter. Inom det tredje, teoretiska, avsnittet redogörs undersökningens teoretiska utgångspunkter vilka jag kommer att använda mig av för att analysera gymnasieelevers nyhetsvärderingar och kritiska förhållningssätt. På det tillvägagångssättet kommer jag lokalisera elevernas förhållningssätt och orientering kring ovanstående fenomen och eventuella anknytning till de källkritiska principerna som nämnts ovan.

2.3 Problemprecisering

Med ovanstående forskningsbakgrund har jag tydliggjort problematiken som presenterades i inledningen av denna uppsats. Nyheter och de nya nyhetsmedierna konsumeras allt mer men utan att skolinstitutionen har gemensam plan om hur elever ska lära sig att förhålla sig till sina mediala tillgängligheter. Detta har skett parallellt som det reflekterande journalistikarbetet blivit mer sällsynt och ersatts av marknadsanpassad, snabb och underhållande information. Dessutom beskrivs källkritiken som idag undervisas som missanpassad för den moderna förekomsten av källor samtidigt som skillnaden mellan vad som faktisk är nyhet och affekterat tyckande på sociala medier lämnas utanför. Frågan angående gymnasieelevers förhållningssätt och orientering bland de nyhetsmedier som finns är och blir efter ovanstående redogörelse än mer aktuell sett ur ett demokratiskt perspektiv. Hur skolans fostrande av demokratiska medborgare påverkas av den mediala tillväxten senaste 20 åren är som nämnts inte relevant för denna undersökning. Vad som däremot är aktuellt är hur, varför och varför inte gymnasieeleverna konsumerar de nyheter som de

kommer i kontakt med under vardagarna. Har de efter tolv år i svensk skola verktygen som krävs för att ta del av de medborgerliga rättigheterna som vuxenlivet erbjuder?

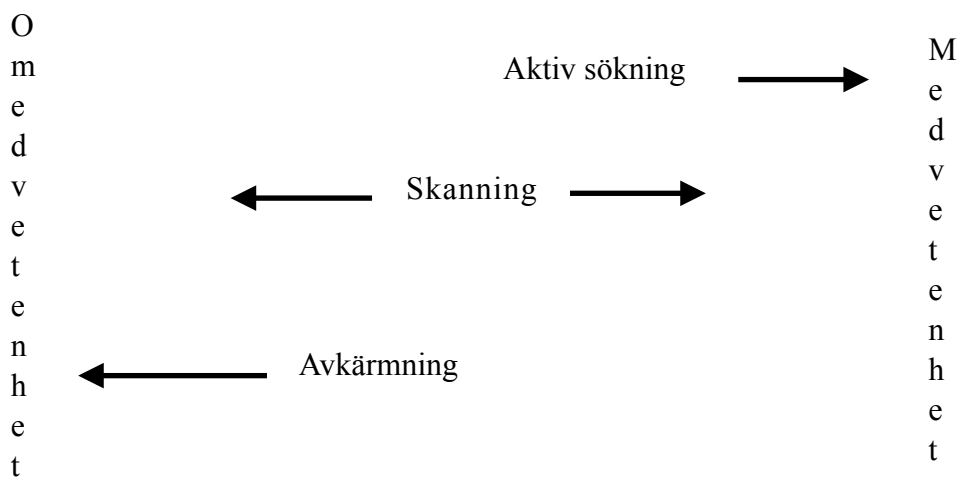
3. Teori

Denna undersökning om elevers nyhetsvanor utgick från W. James Potters teoretiska ramverk angående mediakunnighet vilket Potter beskriver i boken *Theory of Media Literacy: A Cognitive Approach* (2004). Det teoretiska avsnitt som följer innehåller teorin om mediakunnighet som analysen utgått från.

3.1 Mediakunnighet

Potter beskriver utöver de tre olika kognitiva stadierna vid bearbetning av ny information en exponeringsmodell som stadierna går att placera i. Exponeringsmodellen innehåller tre processer som i följande ordning filtrerat ny information till olika nivåer: avskärmning, skanning och aktiv sökning (Potter 2004, s. 146-147). Processerna förekommer inom exponeringsmodellens motpoler ”omedveten” sökning och ”medveten” sökning vilka sammanfattar om processen har en låg eller hög konsumtion av ny information. Avskärmning som process för nyhetskonsumtion innebär att människan avstår från en större mängd av nyheter och därmed avskärmar sig från information och intryck som kan komma med det. Processen är enligt exponeringsmodellen en omedveten process för människan och innebär att ingen mental aktivitet sker till skillnad från övriga två processer. Skanning är processen som enligt exponeringsmodellen förekommer mellan avskärmning och aktiv sökning vad gäller medvetenheten som människan har vid konsumtion av nyheter. Skanningprocessen är till skillnad från avskärmning beroende på människans humör. Människan skannar således nyheter med utgångspunkt i det humör som människan är på och reagerar då primärt på nyheter som överensstämmer med det humör hen är på. Jag breddar innebörden av ”humör” för denna undersökning och inkluderar personliga känslor som nyheter kan nå människor på från de mer kortvariga, preliminära, humörsvängningar som inte berör lika mycket.

Aktiv sökning är processen som innebär högst medveten delaktighet av processerna och motiverar informationsinhämtningen med ifrågasättande och nyfikenhet hos människan.

Tabell 1.0 Mediakunnighetens exponeringsmodell, Potter 2004, s. 147

Då filtreringsprocessen är den process som var mest relevant för min undersökning har jag använt mig av två element i anknytning till processen: *meddelandeelement* och *personelement*. Enligt Potter förtydligar elementen faktorer som attraherar människors uppmärksamhet till nyheter (Potter 2004, s. 148-149).

Meddelandeelementet, till skillnad från personelementet, fokuserar på hur ytligheten framträder hos nyheter för människor. *Intensiteter, kontraster, förändringar, rörelser, nymodigheter* och *orimligheter* är exempel på faktorer som kan påverka människors uppmärksamhet enligt Potter (Potter 2004, s. 149). Utöver dessa faktorer är nyheter *sällsynthet* och *livlighet* något som påverkar människors uppmärksamhet. Sällsyntheten i en bild kan till exempel uppmärksammas när den bryter en tidnings framsida från övrig text om den är ensamstående eller särskilt omfattande från övriga delar av framsidan. Livligheten hos bilden är även en bidragande faktor till uppmärksamhet då den kan vara provocerande eller närvarande på ett sinnes- eller tidsplan samt rumsligt plan (Potter 2004, s. 150). Detta är enligt Potter en av anledningarna till att nyhetsförmedlingen blivit allt mer sensationslystna under senaste decennierna. En annan orsak till de sensationslystna nyheterna är forskningens framsteg angående människors kognitiva förmågor att ta emot nyheter. Processerna som det mänskliga medvetandet ställs inför när människor konsumerar ett audiovisuellt medium är särskilt ansträngande när de behandlar nyheter som mottas via ljudet i jämförelse med de

som mottas via synen. Därmed finns en logisk orsak till att försöka attrahera nyhetskonsumenter med bild och video som stimulerar det visuella sinnet framför det auditiva.

Personelementet belyser hur människor själva kan bestämma vilka nyheter de vill exponeras för, vilket av forskare kallas selektiv exponering, och genomförs inom den process inom filtrering som kallas skanning (Potter 2004, s. 152). Enligt Potter förekommer fyra särskilda faktorer inom detta element: *karaktärsdrag*, *drivkrafter*, *motiv* och *tidigare erfarenheter* (Potter 2004, s. 152).

- *Karaktärsdrag*: De två fundamentalt skilda karaktärsdragen som vi människor delas in i vad gäller nyheter och information är den aktivt sökande människan och den kroniskt ignorerande människan. Det förstnämnda karaktärsdraget har en mer optimistisk relation till konsumtion av nyheter och förespråkar därmed ett högt informationsflöde under hens vardag. Det andra karaktärsdraget kännetecknas däremot av ointresse för ny information och lider ofta av sämre kunskapsstrukturer som konsekvens.
- *Drivkrafter*: Vad gäller människors drivkrafter att konsumera ny information beskrivs *oenighet* och *osäkerhet* som de främsta drivkrafterna. Likheterna drivkrafterna emellan är att de framkommer vid provokationer samt obehag och därmed driver människan mot att försöka få svar på oeniga frågor som framkommer. Osäkerhet som drivkraft uppstår när människan ställs inför en fråga som hen inte kan besvara vilket driver hen mot att söka ett svar på frågan. Liknande förutsättning har oenighet men denna drivkraft driver människan istället mot en uppgörelse mellan två motpoler som hen på förhand inte vet vem som hen ska ta ställning för eller mot. När människan fått sin oenighetsdrivna fråga besvarad har hen i framtiden ett på förhand redan förberett ställningstagande i frågor i samma ämne (Potter 2004, s. 153).
- *Motiv*: Vilka motiv människan har för att söka information varierar beroende på vilket syfte hen har med informationen. Potter redogör härmed för skillnaden mellan vägledande motiv och förstärkande motiv vid konsumtion av nyheter (Potter 2004, s. 155). Vägledande motiv för människans nyhetskonsumtion har som syfte att ta del av och lära sig av nya kunskaper och åsikter som en inte hade tidigare. Förstärkande motiv bakom människans nyhetskonsumtion innebär däremot ny information om ett ämne eller ställningstagande som en redan hade.

Almost all use of the media is motivated by the desire for immediate gratification. People select content that will satisfy those needs for immediate gratification. The pursuit of immediate gratification underlies most of the channel selection and message selection decision of mass media audiences, and most of this activity is internal and indiscriminate. (Potter 2004, s. 155)

- *Tidigare erfarenheter*: Människor har enligt Potter benägenhet till att ha de senaste och mest förekommande minnet som de mest tillgängliga. Detta innebär att det senaste som en människa konsumerar i nyhetsväg blir vad hen associerar en bild, ett faktum eller ett ljud med och utgår från det när ny information ska konsumeras.

4. Metod

Jag har valt en blandad metod med både kvalitativa och kvantitativa delar som inleds med en enkätundersökning och följs upp av en intervju. Undersökningens respondenter var från två klasser: en teknikklass och en naturklass, som studerade sina tredje år på en gymnasieskola i Helsingborg vårterminen 2016 och hade därmed nästan läst klart sina utbildningar utifrån de ämnesplaner som deras gymnasieprogram hade. Förutom gemensam skola hade respondenterna samma historielärare men inte samma svensk- eller engelsklärare. Datainsamlingen genomfördes i två omgångar: först en enkätundersökning som ett förberedande urvalsarbete inför en fördjupad intervju som delades upp klassvis med tre respondenter i varje grupp.

Nedan följer en presentation av enkätundersökningen som urvalsmetod följt av djupintervjun innan behandlingen av materialet samt kritik mot materialinhämtningen diskuteras.

4.1 Enkätundersökning som urvalsmetod

Den inledande enkätundersökningen som samtliga elever deltog i var kortfattad i jämförelse med den senare intervjun vilken var mer nyanserad och reflekterande om medievänor och uppfattningar om nyhetsmediers trovärdighet. Enkätundersökningen hade inte några öppna frågor, det vill säga frågor som tillät respondenten att själv reflektera över vad som skulle svaras, för att förenkla tolkningen av svaren samt för att förminska risken att få för olika svar av dem (Christoffersen, Johannessen, s. 152). Det förekom dock en fråga med vilken jag eftersökte ett mer nyanserat svar men den var konstruerad efter vad jag ansåg vara konkret nog för att begränsa flera tolkningsvägar gällande frågan: ”Hur skulle du själv definiera källkritik?”.

Återstående frågor i enkätundersökningen besvarades enbart med ”ja” eller ”nej”-svar samt 1-5-skolor och hade till syfte att klargöra vilka av de tillfrågade som använde sig av nyhetsmedier och till vilken grad. Det förekom därmed frågor av kvantitativ karaktär som primärt inte skulle redogöra för vilka värderingar som respondenterna hade gentemot särskilda nyhetsmedier, utan snarare redogöra för deras konkreta nyhetsmedievänor. Med enkätundersökningen kunde jag lokalisera

dessa medievanor som eleverna hade samt vilka förhållanden de hade till källkritik efter fem terminer på teknik- och naturprogrammet.

Jag sökte främst efter olikheter i respondenternas svar på enkätundersökningen då detta var underlag till den djupare intervjun. Mitt val bland de deltagande som var villiga att delta i den efterföljande djupintervjun grundades dels på vilken omfattning av nyhetskonsumtion som eleverna ansåg sig ta in och dels i deras källkritiska vanor. Vissa respondenter kontaktades angående den efterföljande intervjun på grund av olikheterna i svaren de angav i jämförelse med övriga. Detta fann jag intressant på grund av möjligheten till olikheter i tolkning av källkritik och nyhetsmedier bland elever som gått samma utbildning.

4.2 Djupintervju

Frågorna som presenterades under den efterföljande djupintervjun var få till antalet då intervjun skulle vara semi-strukturerad. Med djupintervjun ville jag inte att respondenterna skulle känna sig lika bundna till svaren som de eventuellt skulle med en strukturerad form. Frågorna skulle därmed inte leda intervjun och deltagarna likt ett på förhand skrivet manus utan intervjun skulle leda frågorna för att öka samtalets dynamik. Detta innebar att tilläggsfrågor fanns tillgängliga mellan de större tematiska frågorna. Dessa tilläggsfrågor förbereddes i förväg men var samtidigt flexibla nog att hanteras spontant beroende på vad respondenterna uttryckte (Christoffersen, Johannessen, s. 85). I och med att undersökningen fokuserar på hur de relaterar källkritik och nyhetsvärdering till sin vardag var det viktigt att frågorna som ställdes i intervjun ställdes med en viss flexibilitet av mig som intervjuare. Jag som intervjuare hade därmed ansvaret att vara utbildad i ämnet och om de förutsättningar som elever har efter tre år på gymnasiet. Risker fanns annars att tilläggsfrågorna skulle frångå ämnet istället för att vara vägledande mot svar som var givande för analys och eventuella svar till den övergripande frågeställningen som uppsatsen skrevs utifrån (Christoffers, Johannessen, s. 83). Vikten av att intervjuaren var väl utbildad i ämnet var även relevant för hur intervjuns dialogiska tillvägagångssätt upprätthölls. Om intervjuaren skulle framstå som allt för beroende av de tematiska frågorna och dess på förhand förutsedda följdfrågor, skulle en risk finnas att intervjun i sin helhet framställs som fragmenterad. Detta innebär inte att respondenterna uteslutande uttrycker sig kortfattat i intervjun men risken är större att deras egna upplevelser och erfarenheter inte framkommer vid en allt för monologisk intervju.

4.2.1 Djupintervjuns tema-frågor samt nyheter

Nedan redogörs de frågor som djupintervjun på förhand hade som utgångsfrågor. Nyheterna presenterades som diskussionsgrund för de närvarande som förde en diskussion kring både källkritik och nyhetsvärdering med nyheten som grund. Nyheterna var dock inte bundna till en ordning utan var flytande då respondenternas svar och diskussioner kunde leda en temafråga in i en annan. Den ordning som de nedan står i var därmed inte obligatorisk utan nyheterna återkom under intervjuns utveckling.

Intervjuerna utgick från en utrikesnyhet, en inrikesnyhet samt en nyhet som behandlade idrott. Olika nyheter diskuterades under de olika intervjuerna då deras aktualitet förändrades under tiden som gick mellan intervjuerna. Med anpassning till tiden hoppades jag att de aktuella nyheterna skulle kunna vara till fördel för elevernas minne och att de därmed lättare skulle kunna berätta om deras olika mottagande av nyheten. Den första intervjun utgick från flygplats-bombningarna i Bryssel 2016, vilken representerade utrikesnyheten. Inrikesnyheten representerades av nyheten om ett frimärke som skulle bära regnbågens färger som en hyllning till den svenska pride-rörelsen. Idrottshändelsen representerades av en nyhet om det svenska herrlandslaget i fotboll men nämndes inte mer än vid presentationen av nyheten då eleverna saknade brist på intresse för ämnet. Istället diskuterades idrottsnyheter i allmänhet via olika medier.

Den andra intervjun utgick från utrikesnyheten angående det amerikanska presidentvalet 2016 medan inrikesnyheten representerades av Mehmet Kaplans avgång som bostadsminister samma år. Diskussionen kom dock att tillta andra nyheter med olika grader av tidsmässig relevans för att nyansera svaren. De nyheterna presenteras vidare under resultatdelen nedan.

Fråga 1: Har alla tagit del av nyheten?

Allmänt prat om vad nyheten handlade om och vad den/det kan innebära för oss.

Eventuell följdfråga 1: Har ni följt de här händelserna förut? Har ni någon uppfattning om bakgrunden till den?

Fråga 2: Vilket/vilka medium/medier använde ni?

Eventuell följdfråga 1: Hur fick ni reda på nyhetshändelsen? Var det på eget initiativ, någons rekommendation eller reklam från till exempel löpsedel?

Eventuell följdfråga 2: Har ni avstått från att ta del av nyheten via någon/några andra nyhetsforum?

Fråga 3: Om ni vill ta reda på mer om en nyhetshändelse, till exempel bakgrundsfaktorer eller huvudaktörer, hur söker ni då efter informationen?

Jag räknar med att eleverna beskriver deras tillvägagångssätt för uppsökningen av informationen.

Eventuell följdfråga 1: När var det senast ni tyckte att given information inte var tillräcklig? Vad gjorde ni då?

Eventuell följdfråga 2: Hur skulle ni göra om ni ville ta reda på X (X= någon uppgift ur nyheten)?

Eventuell följdfråga 3: Är det någon källa eller något medium som ni direkt inte hade vänt er till? Varför?

Fråga 4: Vilka faktorer aktualiserar/legitimerar en nyhet?

Eventuell följdfråga 1: Konsumerar ni nyheter som ni instinktivt inte känner är riktiga men som ni ändrar uppfattning om vid ett annat medium?

4.3 Behandling av intervjumaterial

Intervjumaterialet organiseras nedan efter de förberedda temafrågorna. Intervjumaterialet analyserades efter de komponenter som presenterades i det teoretiska avsnittet ovan där Potters teori om mediakunskap redogjordes. Jag placerade därmed intervjumaterialet som organiserades i resultatdelen med de komponenter som mediakunskapen redogjorde för. Sammanfattningsvis beskriver jag elevernas förhållningssätt till nyhetsmedier utifrån de mediakunskaps-teoretiska aspekterna som Potter redogjorde för ovan.

4.4 Kritik

I och med att respondenternas anonymitet gick förlorad när de blev tillkallade till den djupare intervjun, fanns möjligheten att intervjun blev modifierad efter de förväntningar som de deltagande trodde att jag som intervjuare hade. Innan djupintervjun påbörjades fyllde de i enkäten om medievanor och förhållande till källkritik och hade även inför intervjun blivit informerade om vad intervjun skulle behandla. Detta möjliggjorde även det en modifierad intervju. Enkätundersökningen, som gymnasieeleverna fyllde i oavsett om de ville delta i djupintervjun, kunde således både framstå som mer och mindre autentisk än djupintervjun då eleverna inte hade något motiv att svara sanningsenliga. Med deltagande i djupintervjun tillkom en risk att de redan

intog en viss kontext som kunde påverka intervjuens autencitet. Det förekom således en större chans att svaren på enkätundersökningen var oberoende av tendentiösa reflektioner då enkäterna lämnades in utan att ett namn behövde vara angivet. Intervjun var däremot personlig, även om inga namn avslöjades under intervjun.

4.5 Etiska överväganden

Vid utförandet av undersökningen följde jag Vetenskapsrådets fyra huvudkrav för forskning inom humaniora och samhällsvetenskap, det vill säga informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet (2002). Jag informerade eleverna om mitt syfte och vilket behov jag hade av deras medverkan i mitt första möte med dem, vilket godkändes av en majoritet av klassen. Samtliga elever deltog i den inledande enkätundersökningen vilken var anonym om en inte ville delta i den djupare intervjun då eleven uppgav sitt namn för att vara kontaktbar. Enkätundersökningen genomfördes under ett mentorsmöte, det vill säga ett tillfälle där klassen i sin helhet och mentor träffades för att genomgå relevanta gemensamma händelser i klassen, medan djupintervjuerna genomfördes efter skoltid. Därmed uppfyllde undersökningen informations- och samtyckeskravet då eleverna både fått reda på vad deras delaktighet skulle leda till samt deras samtycke vid både deltagande av enkätundersökning och djupintervju (Vetenskapsrådet 2002, s. 8-11).

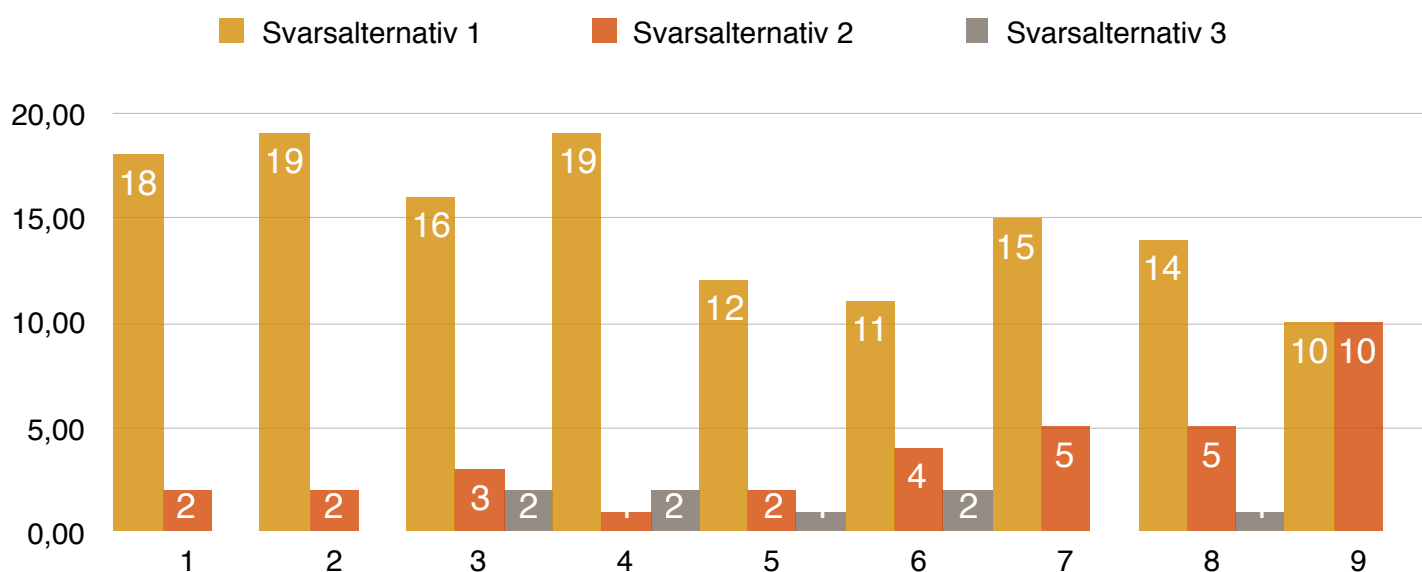
Eleverna deltog fullständigt konfidentiellt i undersökningen bortsett från angivelsen av deras namn vid intresse för deltagande i djupintervjun. Intervjuerna i sig var anonyma då inga namn nämndes varken under intervjun eller i transkriberingen av materialet (Vetenskapsrådet 2002, s. 12). Det sistnämnda huvudkravet, nyttjandekravet, uppföljdes med själva syftet för undersökningen i sin helhet, då jag enbart ville bidra till forskningsfältet som jag ville delta och praktisera inom under min arbetstid som lärare i svenskämnet (Vetenskapsrådet 2002, s. 14).

5. Resultat och analys

Nedan presenteras enkätundersökningens resultat följt av intervjuerna som genomfördes med eleverna. Efter presentationen och fördelningen av elevernas svar gör jag en analys av materialet. Analysen utgick dels från ovanstående principer som förekommer kring källkritik och dels från W. James Potters mediateoretiska verktyg. Jag har därmed analyserat elevernas reflektioner kring nyhetsmedier genom meddelandeelement och personelement vilka förklarar varför nyheter attraherar elevers uppmärksamhet. Dessutom förekommer en reflektion kring hur elevsvaren går att koppla till de källkritiska principer som nämnts tidigare.

5.1 Enkätundersökningens resultat

Tabellen nedan visar respondenternas svar på enkätundersökningen där Y-skalan visar antalet svar och X-skalan vilken fråga. Resultaten nedan har dock inte inkluderat alla svar från enkätundersökningen (se bilaga). Svaren på fråga 7, där respondenterna själva skulle definiera vad källkritik innebar, är inte kvantifierbara likt resterande frågor och därmed inte uttagen i tabellen. Enkätundersökningens fjärde fråga ”På ett ungefär hur många timmar spenderar du i veckan på följande medier: tidning, radio/podcast och tidning?” representeras nedan av fråga 4, 5 och 6 där tabellen visar hur många timmar som eleverna tillägnade de olika medierna.

5.2 Elevsvaren utifrån intervjufrågorna

Nedan följer respondenternas svar på de frågor som behandlades under intervjutillfället. Svaren är uppdelade enligt de grupper som respondenterna intervjuades i och namnges nedan enligt Intervju 1 och Intervju 2, vilket är den följd som intervjuerna genomfördes i. Efter redogörelsen av resultaten analyseras intervjumaterialet efter Potter mediateoretiska verktyg.

5.2.1 Intervju 1

Fråga 1: Har ni tagit del av nyheten?

Michelle beskrev sin senaste iakttagelse kring ämnet då hen nyligen läste om en boxningsmatch som Donald Trump, förväntad presidentkandidat i det amerikanska presidentvalet, deltog i. Hen kunde däremot inte erinra sig om vilken källa som den presenterades i. Charlie och Robin hade också tagit del av nyheterna som presenterades inför intervjun.

Fråga 2: Vilket/vilka medium/medier använde ni er av då?

Charlie, Michelle och Robin använde Aftonbladets nättidning som primär nyhetskälla. De var alla ense om att nyheterna som presenteras på Aftonbladets nättidning inte är de mest trovärdiga nyheterna utan att de enbart tar upp det mest spektakulära i och bland nyheter. Vad gäller eventuell fördjupning i ämnet tyckte ingen av eleverna att det behövdes då sensationsnyheten på nättidningen inte var något att reflektera över.

Charlie och Michelle diskuterade hur de medvetet förhållit sig till vissa nättidningar på grund av nättidningarnas ideologiska sympatier men beskrev inte något konkret ur nyheterna som hade tolkats vinklat. Charlie pekade däremot ut en före detta nyhetschef som hen "har hört" ska ha haft vissa politiska anknytningar.

Michelle räknade inte nättidningar som Avpixlat eller Fria Tider som särskilt trovärdiga med tanke på den högervidna ideologi de företräder. Hen beskrev en medvetenhet kring mediernas möjlighet att vinkla nyheter när hen gjorde en jämförelse mellan journalistik och juridik. Vid juridiska fall,

menade Michelle, finns en försvarande och en anklagande advokat som ger sina klienters sanning på liknande sätt som tidningar med olika ideologiska preferenser förespråkar vissa nyheter framför andra.

Charlie använde i relativt stor utsträckning Facebook som förstahandskälla på grund av den aktualitet av nyheter som publiceras på mediet. Michelle beskrev hur Aftonbladet och andra nättidningar som av hen var av olika förtroendenivåer, till exempel nyheter på sociala medier, konsumerades framför public service nyheter och TT-nyheter. Hen förtydligade att folk tenderar att förmedla nätartiklar utan att ha läst dem vilket i många fall lett till felaktiga ställningstaganden. Robin visade sin mobiltelefon som har en artikel framtagen med rubriken: ”Jag byter mitt barn mot ett flyktingbarn-ni som inte gör det är rasister”. Artikeln var till för att dels skildra en förtydning av vad Michelle diskuterade gällande folks bristande förmåga att läsa hela nyheter och dels vad folk delar med sig av för artiklar på sociala medier. Det finns dessutom vissa nättidningar, till exempel Avpixlat och Fria Tider, som är stigmatiserade på internet och som en inte bör dela med sig av för att behålla sin trovärdighet. Michelle beskrev hur hen avstod från att läsa nättidningar och artiklar som sprids via sociala medier om det inte framstår som seriöst. Istället läste hen kommentarerna till artiklarna för att bilda en förståelse för artikeln.

Fråga 3: Om ni vill ta reda på mer om en nyhetshändelse, till exempel bakgrundsfaktorer eller huvudaktörer, hur söker ni då efter informationen?

Vid fördjupning av någon nyhet nämnde Charlie att hen skulle använda sig av Dagens Nyheter, Sydsvenskan, Svenska Dagbladet, brittiska BBC eller amerikanska CNN vilket enbart sker om en nyhet är särskilt sensationellt. Det amerikanska presidentvalet, tydliggjorde hen, betraktades vid intervjutillfället inte som sensationellt. Enligt Michelle hade engelskämnet introducerat eleverna till nyhetsuppgifter i större grad än vad svenskämnet hade vilket har gett möjlighet till en bredare nyhetsrepertoar då utländska medier introducerats. Charlie kompletterar ovanstående angående aktualiserade nyheter i skolan och lyfter fram den moderna terrorism och invandringen som något skolan behandlat i undervisningen.

Robin beskrev en applikation som hen använde sig av när hen söker ytterligare information om en nyhetshändelse: Kris-info MSB. Detta är enligt hen en oberoende skildring av inrikes- och utrikes krisnyheter och har därmed en hög trovärdighet. Kris-info MSB saknar däremot åsikter och direkt

nyanserande kommentarer då den enbart förklarar det nödvändigaste för drabbade människor eller anhöriga till drabbade. Den redovisar även flera källor till nyheten för att vara till bästa möjliga hjälp till drabbade och anhöriga.

Charlie förklarade att hen fördjupar sig i nyheter beroende på intresse hen har till nyheten och använde nyheter gällande Islamiska Staten som exempel. Dessa nyheter fann hen under intervjutillfället som all dagliga och väldigt vanligt förekommande bland nyhetsmedier. Därmed kände hen att IS-nyheter var mindre sensationsnyheter då än tidigare och hade därmed en mindre lust att fördjupa sig vidare i ämnet.

Charlie beskrev Aftonbladets nyheter som ”dokusåpenivån” eller ”skvallernivå” och att källans nyheter därmed inte behandlades som någon primär djupsökningskälla. Hen nämnde däremot radion som det mest trovärdiga av medierna. Speciellt public service-ägda kanaler hade ett starkt förtroende vilket påverkades av den vetenskapliga grund som deras program utgick från. Hen berättade om att radioprogrammen som var public service-ägda brukar bjuda in professorer i olika ämnen som får kommentera vissa fenomen och att detta påverkar trovärdigheten positivt. Radiokanaler som Mix Megapol fann hen däremot inte särskilt trovärdiga. Michelle beskrev ett kritiskt tänkande gentemot public service-kanaler vad gäller objektiviteten då hen ansåg att kanalerna tenderar att inte rapportera nyheter som kan vara till fördel för regeringspartiet Sverigedemokraterna.

Fråga 4: Vad aktualiserar/legitimerar en nyhet?

Michelle beskrev hur en nyhet aktualiserades beroende på den geografiska distansen mellan hen som mottagare av nyheten och var nyheten utgår från. Charlie beskrev en vana som grundar sig bland vissa kanalers frekventa rapportering av nyheter och som därmed leder till att sensationskänslorna blir färre. Michelle fann det svårt att tro på en eventuell vinkling av nyheter från Aftonbladets sida angående IS därför att hen inte kunde se deras vinning på det. Hen förklarade vidare hur nyheter som först konsumerats via Aftonbladet, eller någon annan nättidning, senare blivit bekräftade genom nyhetssändningar på TV som SVTs aktuellt eller TV4-nyheterna.

Michelle talade vidare om hur nöjesnyheter såsom idrott och skönhet är mer beroende av bloggar för att nå ut med sina tankar inom ett ämne. Bloggarna är däremot sällan trovärdiga vilket hen

påstod var oberoende av vilket ämne. Charlie beskrev hur det finns olika experter som företräder olika idrottsligor och idrotter som är anställda av olika mediala kanaler. Via dessa kanaler skildrar experterna det viktigaste inom idrotten och vad de observerat under de senaste omgångarna men att innehållet är begränsat till en nations liga eller ett speciellt lag.

5.2.2 Intervju 2

Fråga 1: Har ni tagit del av nyheten?

Samtliga intervjudeltagare hade tagit del av nyheten men i varierande grad. Alex kände att hans förtroende för regeringen och Miljöpartiet påverkats av Mehmet Kaplans handlande. Kim tyckte däremot att det krävdes mer för att uppfattningen ska förändras totalt och tycker att regeringen och Miljöpartiet gjorde rätt då de vidtog åtgärder mot Kaplan. Hen tyckte dessutom att det är fel att bedöma ett helt parti efter en representants handlanden. Love höll med Kim angående hans åsikter om förtroendet och underströk att regeringen och Miljöpartiet skulle påverkats mer av ett icke-handlande. Kim fortsatte med att beskriva hur ledande representater för Miljöpartiet tagit avstånd från Kaplan och därmed räddat sitt anseende.

Vad gällde det amerikanske presidentvalet följde Alex endast vissa av kandidaterna utan någon noggrannare undersökande granskning. Facebook och Buzzfeed är exempel på sociala medier som Alex främst konsumerade nyheter genom när hen läste om valet. Hen uttryckte däremot ett kritiskt medvetande gentemot dessa sociala medier då hen uppfattade att Donald Trump oftast förekom av de kandiderande då hans åsikter och uttalanden lyftes fram i förlöjligande syfte. Alex gjorde en tillbakablick till tidigare nyheter om Hilary Clintons privata mail vilken hade konversationer som förminskade hennes trovärdighet. De nyheterna läste hen på TV4 men skulle förutom ovanstående mediekanaler vända sig till internationella nyhetskanaljer som CNN för en vidare fördjupning.

Fråga 2: Vilket/vilka medium/medier använde ni er av då?

Kim fick reda på nyheten om Mehmet Kaplan via föräldrarna och radion. Alex kom i kontakt med nyheten genom Facebook och notiser från Aftonbladet men hade även lyssnat på radio om nyheten.

Love använde sig primärt av Facebook som nyhetskälla men hade via föräldrarna även tillgång till prenumerationstidningar. Hen läste däremot inte tidningarna särskilt ofta på grund av tidsbrist men tycker att trovärdigheten hos tidningar är höga till skillnad från det mesta som hen kommer i kontakt med på nätet. Hen beskrev sig själv som medveten om vilka källor som har särskilt låg trovärdighet och presenterade vissa principer som hen följer innan hen tar in suspekta nyheter helt. Publiceringsdatum och domännamn är det som främst granskas innan hen fortsätter och läser artikeln då datumet avslöjar aktualiteten och domänen vilken tendens som artikeln väntas ha. Hen beskrev dessutom hur folk med hjälp av artiklarna försöker skapa någon opinion för något och beröra känslor gällande ett ämne.

Fråga 3: Om ni vill ta reda på mer om en nyhetskändelse, till exempel bakgrundsfaktorer eller huvudaktörer, hur söker ni då efter informationen?

Love skulle först använda sig av internet som sökkälla för att fördjupa sig i det amerikanska presidentvalet. Hen förklarade även att hon har familj i USA vilka hen skulle kontakta för att få en djupare och mer insiktsfull analys av presidentvalet. Alex beskrev att hen ser mångfalden av mediala kanaler som avgörande för att nå en fördjupad förståelse. Hen förklarade sig själv som medveten om förekommande debatter och skulle därmed söka upp dem för att fördjupa sin kunskap i ämnet. Debatterna finner en enklast via Youtube vilket anses vara en relativt säker plattform vid spridning av nyheter i audiovisuella former.

Love konsumerade sällan nyheter via TV utan använde mediet främst för underhållning i form av film eller tv-serier. Kim använde även hen TV sällan men tittar på rapport eller aktuellt om det förekommer i bakgrunden hemma. Hen höll däremot nyheter som sänds på TV som trovärdiga och legitimerande i jämförelse med andra förekommande källor. Alex nämnde Nyheter 24, Fria tider och Avpixlat som källor med låg trovärdighet och källor som hen inte hade vänt sig till för en vidare fördjupning. Love avstod helst från nättidningar för undersökningar i allmänhet på grund av tidigare intervjuer med den lokala nyhetsutgivaren Helsingborgs dagblad. Hen fick med mötet reda på hur journalister som arbetar för nätupplagan främst arbetade med att publicera koncisa nyheter som snabbt kan konsumeras av prenumeranter och för att få så många läsare som möjligt. Alex höll med om det och beskrev fenomenet som något som allmänt efterföljs av alla tidningar, speciellt nättidningar. Hen beskrev en rubrik som redogjorde för en bilolycka på E4 som var formulerad för

att beröra många läsare i landet. Det framkom dock inte förrän senare i artikeln var exakt på E4 som olyckan inträffat för att då avslöja en för hen avlägsen plats.

Kim beskrev nyheter via TV som något att föredra men, som nämnts ovan, ett medium som sällan används till fördjupning. Hen fann nyheterna och bild och video-reportagen som underlättande för själva konsumtionen av nyheter. Hen beskrev public service-kanaler som vinklade och är medveten om det när hen tar in nyheterna; både på TV och radio. I och med det senare var den form hen främst konsumerade nyheter genom beskrev hen påtagligheten av vänsterorientering hos public service-kanalerna som sänds på radio. Det behöver inte alltid vara frånstötande åsikter men det är ofta väldigt radikala åsikter som yttras och ofta repeteras det av många som pratar på kanalen, vilket blir lite repetitivt, menar hen.

Love diskuterade en skillnad mellan vad som faktiskt publiceras mellan nättidning och papperstidning med utgångspunkt i Helsingborgs dagblad. Hen förklarade hur papperstidningen i större grad publicerar en objektiv skildring av nyheter medan nättidningen bidrar med en nyansering av åsikter som förekommer bland de som arbetar för tidningen. Alex höll med om detta men med utgångspunkt från kvällstidningarnas löpsedlar som hen främste läste på jobbet. Löpsedlarna som publiceras tenderar att lyfta upp skvallerliknande, lokalt förankrade, avslöjanden med rubriker som ”De tjänar mest i din kommun”. Detta fann respondenterna som irrelevant information för samhällsmedborgaren då det inte hade något värde för samhället. Hen nämnde kvällstidningarna Aftonbladet, Expressen och Kvällsposten bland löpsedel-publiceringen.

Love förklarade att senast hen fördjupade sig i en nyhet blev hen så provocerad att hen inte ville läsa mer om nyheten. Det var angående Kaplan på Facebook. Alex använde sig av fler än ett medium när hen läste om en lastbil som hade fallit omkull samt vid nyhetsrapporteringen om våldtäkter på Bråvalla-festivalen 2015. Hen redogjorde inte för sin ingångskälla men hen förklarade att hen gjorde sin bedömning av fallet efter en avvägning av vilken den juridiska motiveringen var till de anklagade männens straff samt vilka kommentarer som offren uttryckte på sociala medier när våldtäkterna blev allmänt kända. Hen läste även Flashback, vilket ingen av eleverna uttryckligen höll som en trovärdig källa, men det material som hen fick ta del var till övervägande del tillräckligt trovärdigt att ta del av, enligt hen. Kim hade en fördjupad bevakning på prinsen Oscars födelse 2016 och presskonferenserna som kom med det. Hen följde det via web-tv men har även följt det via andra medier som TV och radio.

Fråga 4: Vad aktualiserar/legitimerar en nyhet?

Love beskrev hur många artiklar som skrivs på internet är dåligt formulerade och att hen känner en lägre tillförlitlighet mot artiklar som är inkorrekt formulerade. Detta påverkar således legitimiteten hos en nyhet då mottagaren får ett sämre initialt mottagande. Hen höll med om att nyheter fått ett annorlunda genomslag i efterhand när hen tagit del av nyheten genom andra mediala kanaler men kunde inte ge något konkret exempel. Love förklarade hur hen betraktat folk på sociala medier och hur de delar med sig av artiklar från satirtidningen Dagens svenskbladet på internet. Hen var själv en aktiv konsument av deras nyheter men var medveten om att det är satir vilket hen misstänkte att många av de som delar med sig av inte är medvetna om. Istället delar folk med sig av satirartikeln som en källa som legitimerar ens åsikt inom ett speciellt ämne.

Alex tyckte att en nyhets aktualitet avgörs på hur många medier som vid ett nyhetstillfälle förmedlar nyheten. Love höll med om det men påpekar även att lokaliteten påverkar det. Hen utgick återigen från Kaplan-nyheten vilken berörde hen som människa då det var stötande att en svensk riksdagsman inte såg värdigheten i att skaka hand med en kvinna. Alex lyfte därefter fram en ny inrikesnyhet med Findus-affären 2016 som berört hen på grund av den lokala förankring som den har för hen. Respondenten har släkt som arbetar där vilket dels berörde familjen och dels att det virala som uppstår i hens närmsta, innersta, krets bidrar till uppmärksamhet. Love adderade en andra nyhet vad gäller beröringspunkter, och som dessutom spreds mer än andra nyheter på sociala medier, gällande Lisa Holm-fallet 2015 vilket var omtalande i media. Hen kunde inte redogöra för en ingångskälla som hen först konsumerade nyheten genom utan hen använde sig främst av Facebook, Youtube och notiser från Aftonbladet vid den vardagliga observationen. Hen blev extra berörd då det var en ung kvinna som var i samma ålder som hen samt att Lisa Holm utseendemässigt såg oskyldig ut. Det sistnämnda påstod hen kunna vara en av anledningarna till den breda nyhetsuppföljningen som fanns. Liknande iakttagelser gjorde hen med Alan, barnet som 2015 flöt i land på en turkisk strand, som ledde till sympatier trots distansen mellan Sverige och Turkiet samt mellan den svenska och syriska tillvaron. Hen uppfattade därmed att media premierar nyheter som påverkar befolkningen emotionellt.

Love och Kim beskrev en känsla av att de har läst en åsikt men ändrat den när de blivit övertygade av andra åsikter. De kunde däremot inte peka ut en särskilt händelse där detta har hänt. Robin ansåg

att en nyhet når sin legitimitet i media när flera mediala kanaler rapporterar nyheten. Love kommenterade detta med att TV har en väldigt stark påverkan på legitimeringen av nyheter då hen nämner att hen enbart förbigående läst en nyhet på internet, då den inte förväntades ha någon större sanning, för att sedan tittat på nyheterna via TV och därmed fått en starkare reaktion på händelsen.

5.3 Analys

Nedan följer en redogörelse av respondenternas svar utifrån Potters teori om mediakunnighet samt de källkritiska kriterierna. Svaren är organiserade utifrån vad i respondenternas uttalanden som går att finna enligt Potters meddelande- och personelement samt övriga mediala företeelser som nämnts ovan. Intervjumaterialet granskas dessutom utifrån de källkritiska principer som presenterades initialt bland nyckelbegreppen, det vill säga äkthets-, tids-, tendens- och beroendekriteriet. Avslutningsvis presenteras en mindre redogörelse för hur respondenternas nyhetskonsumention står i relation till mediakunnighetens exponeringsmodell (se tabell 1.0: Mediakunnighetens exponeringsmodell, s. 24) vilket innebär att respondenterna placeras mellan motpolerna omedveten och medveten informationssökning samt hur de antingen förhåller sig skärmande från ny information, skannande av ny information eller aktivt sökande efter ny information.

5.3.1 Internetbaserade nyheter, klick-fenomenet och sensationsnyheter

I ovanstående resultatdel finner vi att samtliga respondenter hade tagit del av nyheterna som presenterades inför intervjun. Deras medvetenhet om nyheterna, vilket tydliggjordes genom deras delaktighet i diskussionerna om nyheterna, tolkar jag som underlag för det mer aktiva av karaktärsdragen som Potter beskriver i personelementen. Deras användning av Aftonbladets applikation för mobiltelefoner tolkas därmed som ett aktivt sökande tillvägagångssätt för att finna nyheter. Michelle beskrev mer nyanserat kring den senaste nyheten om den amerikanske presidentkandidaten Donald Trump som hen hade tagit del av vilket associeras med Potters meddelandeelement då livlighetsprincipen hos en nyhet attraherar människors uppmärksamhet. Jag tolkar livlighetsprincipen enligt nedan då Charlie och Michelle beskriver nyheten om att Trump är i en boxningsmatch och att de abrupta händelserna är vad som uppmärksammas. De sensationella nyheterna som premieras, beskriver Potter, är ett kännetecken för den utveckling som nyhetsvärlden befinner sig i.

- Såg du inte den boxningsmatchen när han slog ner någon?
- Ehm, var det inte en wrestlingmatch?
- Nja, jag vet inte men han kom i alla fall från ingenstans. Ja, han var med i ett wrestlingprogram.
- Trump?
- Ja.

Ovanstående citat anknyter till Potters delelement tidigare erfarenheter, vilken beskriver människor tendenser att minnas den senaste nyheten de tagit del av i ämnet. I och med att Michelle inte återkom till just den nyheten finner jag nyheten sensationslysten och likt det klickfenomen som många av respondenterna återkommer till, det vill säga något som enbart finns på seras sociala medier men som inte ges något vidare fördjupningsutrymme.

Klickfenomenet återkom under intervjuerna vilket Love och Alex beskrev i form av sociala medier som Facebook och Buzzfeed. Under diskussionerna gällande det amerikanska presidentvalet förklarade Alex sin primära nyhetskälla som sociala medier men hen beskrev ett kritiskt medvetande gentemot medierna då det oftast förekommer nyheter med syfte att skapa en bild mot kandidaterna. Det källkritiska kriteriet tendenskriteriet går därmed att urskilja i Alexs kritiska förhållningssätt då nyheterna möjligtvis ger en orättvis bild av det amerikanska presidentvalet. Love höll med angående risken för politiskt tendentiösa kanaler men uppfattade de tendentiösa nyhetskanalerna i det här fallet humoristiska då hen tolkade Trumps åsikter som radikala i förhållande till omvärlden. Även i detta ställningstagande kan en tolka en tendens hos respondenten men ett underliggande sådant då hans uttalande syftar på att Trumps åsikter är i direkt kontrast till hans.

5.3.2 Motiv och drivkrafter bakom nyhetskonsumention samt källkritik

Charlie, Michelle och Robin använde Aftonbladet som primär nyhetskälla medan Love, Kim och Alex i något mindre utsträckning använde källan på grund av sensationsnyheterna som publiceras där. I och med att källan publicerar det senaste om ett ämne och frekvent uppdaterar händelserna kände respondenterna att de inte behöver fördjupa sig i nyheterna. Jag tolkar detta som problematiskt med tanke på vilket av Potters karaktärsdrag som de tillfrågade bäst kännetecknas vid. Å ena sidan förhöll sig respondenterna uppdaterade om vad som sker i omvärlden, men de var väl medvetna om den låga tillförlitligheten som de har för Aftonbladet och beskrev dessutom inte några tillfällen som de utgått från en nyhet i sin primära nyhetskälla och fördjupat sig i det. Istället

tyckte de att den källkritiska tillförlitligheten till källan var tillräcklig för att inte behöva klassificera den sensationslystna nyheten som osann.

Jag brukar bara kolla, asså, har det hänt något riktigt stort och har det inte det så är det bara att stänga ner det igen. Man tjänar inte så mycket på att läsa deras artiklar egentligen. När det kommer till det andra. Det är bara trams.

Respondenternas förhållningssätt till deras primära nyhetskälla blir således negligierande av ny information om nyheter. Deras nyhetskonsumtion har därmed vad Potter kallar för förstärkande motiv vilket innebär att den nya informationen bekräftar tidigare kunskaper kring ett ämne i motsats till att ha vägledande motiv bakom sin nyhetskonsumtion.

De förstärkande motiven finner jag även i deras personliga iakttagelser, till exempel när Robin förtydligade vad Michelle beskrev angående människors tendenser att dela med sig av artiklar som de inte har läst. Robin uppvisade en äldre artikel som var sensationell men som hen inte läste på grund av bristen på seriositet i rubriken. Liknande länkningsar finner hen återkommande men som enbart är till för att skapa en reaktion för eller mot något politiskt parti. Alex förklarade att en nyhet blir mer trovärdig genom att bli bekräftad av flera källor. Motiven bakom hens nyhetskonsumtion förefaller således att vara både vägledande och förstärkande om hen saknar någon tidigare erfarenhet av nyheten. I och med att konsumtionen av nyheten därmed är av vägledande motiv men som inte blir allvarligt betrodde förrän den blivit bekräftad, eller förstärkt enligt Potter, krävs de bägge motiven innan en nyhet blir fullt mottagen av människan.

Alex har, till skillnad från Charlie, Michelle och Robin, intagit en kritisk hållning utifrån tidskriteriet när hen tydliggjorde vikten av att nyheten inte enbart publiceras av en källa innan hen uppfattar den som trovärdig. Övriga respondenter kunde dessutom inte minnas något tillfälle de faktiskt fördjupat eller betraktat en nyhet ur andra källor. Detta blir särskilt problematiskt när de vidhåller sin primära nyhetskälla när de är medvetna om det tendentiösa innehåll som det har.

Michelle beskrev sin konsumtion av nyheter på sociala medier med ett förhållningssätt som jag tolkat efter Potters oenighetsprincip och därefter med drivkraften osäkerhet. Respondenten förklarade hur hen avstår från konsumtion av nyheter som delas i sociala medier om de inte verkar seriösa. Nyheterna som delas har ofta syftet att röra upp känslor och skapa opinion vilket hen förklarade en ovilja mot att konsumera. För att säkerställa sig om nyhetens seriositet läser

respondenten därmed kommentarerna till nyheter vilket tydliggör nyhetens syfte och innehåll. Jag grundar min tolkning av osäkerhet när hen uttryckte en vilja att bekräfta sina förutfattade meningar angående nyhet på sociala medier då hen läser kommentarerna trots att till exempel rubriken framstår som mindre tillförlitlig.

5.3.3 Nyhetens aktualitet och trovärdighet i förhållande till formalistiska krav och normer

Bekräftelse av förutfattade meningar till källor förekommer genom fler aspekter än just rubrik och källa vilket Love beskrev. Hen beskrev vilka principer som används när hen granskar källor som delas på sociala medier vilka jag tolkar som en förlängning av vad Potter kallar meddelandelementet. Potters principer utgår från tidningar med bilder som attraherande och uppmärksamhetsvärda faktorer vilka Love förlängde genom att addera domäner och rubriker som digitala faktorer. Förutom domän och rubrik har även datum en stor betydelse för hen där källans trovärdighet och attraktionskraft påverkar hens intresse att konsumera nyheten. Jag finner häri ett medvetande om de källkritiska kriterierna som historieämnet ämnar att undervisa i där tidskriteriet är relevant. Nedan inleder Alex sitt förhållningssätt till länknings på internet vilket Love fyller i därefter:

-Men man kollar väl upp länken man delat från.

-Ja, sen så kan det ofta vara att folk delar jättegamla inlägg. Jag har börjat göra det (kolla datum för länken) asså, det är inte något man tänker på alltid men så delar folk såna inlägg för att väcka liksom nån slags opinion.

Det sensationella med nyheter avtas beroende på frekvensen av rapporteringen av nyheter, enligt Charlie:

När jag läste om det om Bryssel fick man lite den ”har det hänt nu igen”. Man är inte förvånad längre att nånting händer. Står det på Aftonbladet att det har exploderat och...IS tar på sig det eller al-quaida eller vem det nu är så man bara jaja..

Ovanstående citat associerar jag med Potters teori om tidigare erfarenheter vilket därmed blir avgörande för respondentens mottagande av nyheten. De diskuterade även olika aspekter om aktualitet vilket jag kopplat till Potters elementteori. Om respondenten utgår från sina tidigare erfarenheter och läser en nyhet som dagligen förmedlas på fler än en källa, tenderar deras känslor för empati att minska då nyheten förlorat sin aktualitet. Charlie underströk dels att det geografiska avståndet var en bidragande faktor till vad som gäller situationen i Syrien men dels även den

dagliga förmedlingen av nyheter som hen läst angående konflikten. Detta har sedan resulterat i att nyheter om Syrienkonflikten som behandlar landets civila människor inte berör lika mycket som när ämnet var nytt. Love beskrev vikten av snabbspridda nyheter för att aktualisera nyheterna och exemplifierade med Lisa Holm-fallet från 2015. När vi diskuterade nyheten poängterade hen hur ålder och kön på offret möjliggjorde viraliteten i media då en ung, svensk flicka hade försvunnit. Både meddelandeelementet och personelementet går härmed att uppmärksamma då respondenternas obehagsdrivkraft med osäkerhet som fundament grundas på vad och hur nyheten rapporteras i form av bilder, uttalanden och namngivelser. Dessutom blir nyheten trovärdigare på grund av att fler medier förmedlar nyheten under nyhetshändelsen vilket stärker det källkritiska kriteriet tidskriteriet då antalet bekräftande källor förminskar felaktiga fakta i förhållande till tid.

Med nedanstående citat tolkar jag hur Michelle använder Potters oenighetsprincip som motiv till avståndstagande från nyhetskonsumention. Nyheter som publiceras eller delas från internetsidor med anknytning till det politiska extremskiktet anses av samtliga respondenter som nyheter med låg tillförlitlighet. Dessa konsumeras sällan, oberoende av nyhet, på grund av det tendentiösa innehållet.

Det brukar vara mycket så om invandring och sånt på Facebook så kommer nån med en siffra då, så, frågar dom efter källa, så säger dom typ Avpixlat eller Fria tider, eller sånt så, får dom jättemycket hat direkt för att man inte kan ha det som en säker källa eftersom att dom är tidningar som, asså tjänar på att ge ut falska siffror om till exempel om invandring, så därför kan man inte ha dom som säker källa.

Utifrån intervjumaterialet har jag tolkat medier som stödjer vänsterideologiska partier mer trovärdiga än högerideologiska vilket respondenterna uttalar sig om utan att ha uttalat sig om politisk tillhörighet. Det förefaller logiskt, vilket jag tolkat som en överliggande norm bland eleverna, att inta en vänsterorienterad preferens utan att göra ett särskilt ställningstagande. En kritisk medvetenhet mot olika tendentiösa medier som är vänsterideologiska förekommer men konsumeras hellre än högerideologiska vilket Kim och Alex förtydligar i citat om public service nedan. Kim beskriver i citatet politiska tendenser bland de kanaler hen konsumerar nyheter från där Public service är dominerande. Hen ställer sig därmed ifrågasättande mot nyheternas trovärdighet utifrån ett tendenskriterium då hen vittnar om särskilda ämnen som diskuteras, speciellt i radioprogrammen.

Nedan sammanfattas intervjun kring public services tendenser. Kim, som leder diskussionen, uttalar sig initialt, medialt och finalt. Alex ser inte vad SVT har för tendens i nyheterna medan Love tillägger en antydning om vilken politiskt ställning public service har.

- Om man är typ intresserad av en nyhet som är stor, då tycker jag nog det är lättast att kolla på det typ när de berättar om det. Då får man det ändå snabbt typ. Man fattar det snabbt. Det är ändå rätt trovärdigt med, med rapport och aktuellt.
- Svt tänker jag också för de lever ju inte på nyheterna.
- Fast de är ju rätt så riktade.
- (To the left, to the left) Sjunger
- Jag tycker allmänt public service och sveriges radio tycker jag är väldigt riktade. Väldigt mycket vänsteråsikter. Jag lyssnar väldigt mycket på radio och alla som jobbar på sveriges radio är såna riktiga feminister. Alla är vänster.

Till skillnad från övriga informanter använde Kim sig av TV som nyhetskälla dagligen. Medan övriga informanter enbart använder fenomenet till underhållande syften beskrev Kim TV-rapporteringen av nyheter som en underlättande metod för nyhetskonsumention. Potter beskriver forskningens förklaring till övergången från auditiva nyheter till visuella nyheter då de senare med fördel når konsumenten framför de auditiva på ett kognitivt plan. Kims nyhetsvanor stödjer detta trots att hen läser mer nyheter genom de auditiva än de visuella.

5.3.4 Nyheter och källkritik i skolan

Charlie och Michelle beskrev nyhetsarbetet i skolan som främst förankrat i engelskämnet vilket har introducerat internationella kanaler med nyhetsflöden. Skolan har därmed format och påverkat elevernas kunskaper kring vad som betraktas som tillförlitliga källor och vilka händelser som är speciellt viktiga för den samtid som de lever i. Elevers tidigare erfarenheter kan således formas eller påverkas av den undervisning som sker i klassrummet när elever arbetar med internationella medier och samtida nyhetshändelser.

Love beskrev ett tidigare skolarbete där hen arbetade på stadens lokala prenumerationstidning och där fått erfara skillnaden mellan vad som skrivs i pappersupplagan och den digitala upplagan. Hens skildringar tolkar jag till Potters meddelandeelement då mycket av vad som enligt Love publicerades digitalt handlade om att leda läsarna mot konsumtion av nyheten, det vill säga klick. Den första kontakten med nyheten som konsumenten utsätts för, det vill säga drivkraften i rubrik och bild, är den viktigaste uppgiften för journalisten att anordna.

Jag tycker definitivt det är skillnad. Det syns mycket mer. Deras åsikter lyser igenom mycket mer på internet, på webb-tidningen, än i papperstidningen. Där ska det vara mer korrekt och objektivt. Jag tror det är mer naturligt för att det granskas mycket mer i papperstidningarna.

Ur en konsuments perspektiv får Love detta bekräftat under intervjun av Alex som beskrev hur digitalt publicerade artiklar ofta intar en överdrivet omfattande rubrik för att artikeln ska beröra fler människor. Bilder har även stor påverkan på människor menar Potter och framhåller detta som ett led i den tendentiösa nyhetsverkligheten. Detta skildrar Love och Alex i citatet nedan.

Ibland står det att det hände på E4an och så var det kanske E4an långt åt jag vet inte vad å sen ibland skriver dom liksom i Helsingborg för då vet dom om att och ser vad du tycker men är typ så i Kiruna skriver dom inte var det händer. För att att fånga vårt intresse.

5.3.5 Elevsvaren sammanfattade utifrån mediakunnighetens exponeringsmodell

För att kunna lokalisera vilka nyhetsbehov eleverna har använder jag nedan Potters mediakunnighetens exponeringsmodell (se tabell 1.0: Mediakunnighetens exponeringsmodell, s. 24). Med denna beskriver Potter vilka processer (avskärmande, skannande, aktivt sökande) som människor går att kännetecknas vid. Processerna placeras enligt Potter mellan den medvetna och omedvetna motpolen där den aktivt sökande är placerad till vänster (medveten) och skärmande till höger (omedveten) medan det skannande processen placeras i mitten. Med tanke på elevernas användning av Aftonbladets applikation fann jag det dock problematiskt att identifiera dem efter denna polarisering eftersom jag tolkar respondenterna nära båda polerna. Å ena sidan är konsumtion av nyhetsapplikationer ett underlättande verktyg för respondenterna att hålla sig uppdaterade kring nyheter, det vill säga aktivt sökande efter information, men å andra sidan saknar respondenterna förtroende för källan samt fördjupning av den bristfälliga källan. Genom att använda sig av sociala medier och underlättande applikationer som tillhör olika nyhetstidningar har respondenterna därmed uppvisat en ignorans mot nyheter och därmed förhållit sig omedvetna kring sina konsumtioner av nyheter. Med dessa förutsättningar kan jag dock inte placera respondenterna inom det tredje, mellersta, processen då skanning fokuserar på människors humör och inte deras privata värderingar (se 3. Teori, s.23). Respondenterna litade på att nyheterna som de konsumerade genom applikationen är trovärdiga och att de inte behöver konsumera fördjupad innehåll från alternativa källor vilket förhindrar nyanserade perspektiv. Jag tolkar därmed respondenterna som obehöriga i både avskärmning, skanning och aktiv sökning. De är även obehöriga mellan en medveten eller omedveten process då de främst konsumerat sensationslystna nyheter.

Jag tolkar däremot skanning-processen i Loves och Alexs diskussioner angående nyheters aktualitet ovan när de diskuterar Lisa Holm-fallet och Findus-fabriken, även om jag breddar innebörden av ”humör” vid denna iakttagelse. Båda respondenterna förklarade att det frekventa förmedlandet av nyheter på sociala medier samt att de publicerades på många medier ledde till att de blev uppdaterade om de senaste detaljerna i fallet. I Lisa Holm-fallet förekom en mer nationell bevakning av utredningen vilket bidrog till en ökad rapportering. Nyheterna om Findus-fabrikens nedläggning berörde den ena respondenten personligt och rapporterades mest frekvent på de lokala nyhetsmedierna genom sociala medier, där vänner och familj som blev direkt drabbade av förflyttningen delade med sig av det senaste angående stängningen. I förhållande till mediakunnighetens exponeringsmodell har jag som ovan nämnt tolkat detta tillstånd enligt vad Potter beskriver som skanning. Enligt teorin innebär skanning av nyhetsflödet att konsumtionen baseras på vilket humör som människor är på när hen skannar information. Processen innebär däremot att de skannar efter nyheter inom ämnet som är nytt och har en emotionell betydelse för de. De är därmed inte aktivt sökande efter ny information då de redan vet de övergripande händelserna samt vilka frågor de vill ha besvarade. De ingår däremot inte i det mer omedvetna processen avskärmning och ignorerar nyheter då de känner ett behov av att vara uppmärksamma för ny information kring det aktuella ämnet.

5.4 Sammanfattande kommentar om analysen

Respondenterna visade under djupintervjuerna upp en källkritisk medvetenhet och olika metoder för konsumtion av nyhetsmedier som primärt inte går att koppla till vad de lärt sig i skolan. De diskuterade vad och varför olika nyheter samt informativa händelser attraherar dem att konsumera det olika. De förhöll sig dagligt uppdaterade om vad som händer i samhället och världen med hjälp av olika nyhetsmedier som utvecklat en rutinmässig granskning av nyheternas trovärdighet. De sökte däremot inte efter nyanserade perspektiv om ämnen utan förlitar sig på källan som de primärt utgår ifrån. Detta leder i sig till ett ignorerande och negligerande av ny information som skulle kunna möjliggöra en mer nyanserad bild om aktuella ämnen. Orsaken beror på överliggande del dels av att de medier som möjliggör en bredd av nyanser bär på för tydligt tendentiöst innehåll som strider mot respondenternas egna värderingar och dels på respondenternas brist på tid.

I och med att sociala medier och applikationer var ett dagligt nyhetsmedium för samtliga respondenter möts de av rapportering av nyheter dagligen. Detta har resulterat i vanemässiga uppsikt från respondenterna för att kringgå nyheter med lägre trovärdighet eller nyheter som tenderar att skapa opinion gällande ett ämne. De uppvisade till följd av detta ett särskilt intresse för nyutkomna nyheter eller nyheter som attraherar deras uppmärksamhet på ett tillvägagångssätt som omkringliggande nyheter inte gör. Potters medvetna process aktivt sökande går därmed att utesluta samtliga respondenter från. De hade uppenbarligen ett behov av att vara uppdaterade gällande det senaste som hänt i samhället men de uppmärksammade inte information som behandlade ny information om ett ämne (vägledande motiv) utan har istället förstärkande motiv, det vill säga att i överlag ta in ny information om nyheter som de redan läst om. Sensationsnyheter har således blivit vanligare parallellt som sociala medier kommit och blivit ett för många gymnasieelever den nyhetsrapportering som är vanligast.

6. Sammanfattning

Nedan presenteras svaren på undersökningens frågeställning. Därefter redogörs övriga reflektioner som är i anknytning till delar av forskningsfältet som presenterades ovan. Avslutningsvis förekommer en rekommendation för vidare forskning vilken dels är i anslutning till vad jag redogjorde för under avgränsningar men även forskningsförslag som tillkommit utöver det.

6.1 Svar på frågeställningen

1. Hur förhåller sig teknik- och naturprogram-elever på gymnasiet i Helsingborg källkritiskt inför sina nyhetsmedier?

Undersökningens respondenter uppvisade ett visst källkritiskt förhållningssätt som går att koppla till de källkritiska principerna tids-, tendens-, beroende- och äkthetskriteriet. Enkätundersökningen som de besvarade visade att källkritik främst associeras med historia och samhällskunskap men aldrig svenskämnet. De källkritiska principer som jag kunde urskilja från respondenternas deltagande i den efterföljande djupintervjun var främst förknippade med de ovan nämnda ämnena men en del beskrivningar var unika från skolans ämnesplaner. Många av de beskrev en medvetenhet och ett ställningstagande mot mindre tillförlitliga källor som kännetecknades av bristfällig språkriktighet, personligt berörande bilder och ämnen som bar på tendens i sin förmedling av nyheter. Utöver detta fanns ett kritiskt förhållningssätt till digitala källor som inte beskrivs i ämnesplanerna. Genom att studera domän-namnet till länken eller att läsa artikelns kommentarer på sociala medier kunde eleverna få en mer nyanserad förståelse om källans trovärdighet.

2. Hur grundar teknik- och naturprogram-elever på gymnasiet i Helsingborg sina val av nyhetsmedier i förhållande till skolans styrdokument?

Samtliga gymnasiealver använde sociala medier som den primära nyhetskällan och beskrev flera källor som de ansåg var trovärdiga och inte trovärdiga. Vad gäller deras metod för källkritik beskrev de metoder som stod utanför den gymnasiala utbildningen vilket de både i enkätundersökningen och djupintervjun förklarade. För att fördjupa sig i nyhetsämnena redogjorde eleverna för både nationella och internationella medier som de kommit i kontakt med under gymnasiet (främst engelskämnet)

och som de lärt sig vara tillförlitliga. Majoriteten av gymnasieeleverna ansåg dessutom att ett källkritiskt förhållningssätt likt kriteriet beroendekriteriet är att föredra för att öka trovärdigheten hos en källa. Detta innebär att en källa inte blir legitim förrän andra källor bekräftar nyheten som förmedlas

3. Redovisar gymnasieeleverna en alternativ källkritisk metod utöver den som de blivit utbildade i under gymnasieskolan?

Vid användning av sociala medier och konsumtion av nyheter genom digitala nyhetsplattformar, beskrev respondenterna en metod som inte finns definierad i någon av skolans ämnesplaner. De uppvisade vad som Werner kallar ”vild kunskap” (se s. 18) och som kan behövas utvecklas och tillvaratas av den svenska skolan för att kunna modernisera och effektivisera ett källkritiskt förhållningssätt som har sin utgångspunkt på internet.

6.2 Avslutande reflektion

Gymnasieeleverna som deltog i min undersökning beskriver liknande medievanor som Ulrika Andersson (2014) beskriver i sin rapport. Prenumerationstidningar förekommer inte som något primärt nyhetsmedium hos någon av de deltagande respondenterna förutom en vars familj prenumererade på tidningar men som hen personligen inte tog någon daglig del av. Resterande förlitar sig på Aftonbladets applikation och dess förmedling av nyheter som delades av anhöriga på sociala medier. Trovärdigheten hos plattformen i sig ifrågasattes sällan, trots att respondenterna uttryckte sig kritiska mot nyheterna som publicerades, utan konsumeras antingen helt eller inte alls. Respondenternas källkritisk medvetenhet förekommer rutinmässigt mot nyheter som de känner till sedan tidigare eller där sensationslystenheten i nyheter är tillräckligt stor. Anledningen till denna orientering som förefaller begränsande av nyhetskonsumention är oklar. Katarina Graffman resonerar kring möjligheten att nyheter och underhållning blivit mer integrerat sedan den digitala informationsförmedlingen utvecklats och att ungdomar till följd av detta söker sig till mer underhållande nyheter än nyheter som berör samhället.

Jeanette Lozanovski och Ingela Wadbring redovisar ungdomars kommentarer och reflektioner rörande nyheter vilka till mycket liknar mina respondenter. Ungdomarna i deras undersökning beskriver nyhetskonsumention genom de traditionella medierna som ansträngande då det krävs en

medvetenhet om kontexten till nyheterna. Respondenternas osäkra inställning till fördjupning av nyheter tolkar jag som liknande ointresset hos ungdomarna i Lozanovskis och Wadbrings. De vet genom skolan vilka källor som är tillförlitliga men tycker att det är för omständigt att vara dagligt informerad i ett ämne vilket påverkar deras val nyhetsmedier till något som förmedlas kort och frekvent. Gymnasieeleverna uppfattar de traditionella medierna (papperstidning, radio, TV) som oföränderliga på grund av de nya möjligheterna att snabbt kunna konsumera nyheter via digitala medier. Nyheterna som de traditionella nyheterna publicerar förmedlas dessutom efter de digitala. Ungdomar, som växer upp i detta nya mediala landskap, väljer därmed mellan den pluralistiska värld av nyhetsmedier på internet och de traditionella medierna. Respondenterna beskriver att de hade en tillförlitlighet mot de traditionella medierna men väljer bort de på grund av det pluralistiska internet vilka är mer anpassade för deras ålder. Dessutom behöver en inte vara påläst i ett ämne som publiceras på internet i samma utsträckning som till exempel papperstidning.

Yasushi Gotoh beskriver i sin rapport från 2014 hur japanska universitetsstudenter begränsar sitt vetenskapliga undersökande genom att vardagligen använda sig av ett fåtal källor för informationskonsumtion. Liknande problem finner jag i undersökningens intervjumaterial där de flesta respondenter inte kan erinra sig om när de senast hade använt en alternativ källa för att nyansera sitt perspektiv. Många av de intar ny informationen från sin primära nyhetskälla, trots att de har en källkritisk skepsis mot den, men de ser ingen anledning till att nyansera sina kunskaper om ämnet. Likt Gotoh finner jag respondenterna begränsade till sina intuitiva val av nyhetskällor då de på ett nästan negligierande sätt konsumerar nyheter och information från deras primära nyhetskällor.

Ulrika Kärnborg diskuterar tillsammans med Jack Werner hur källkritiken som metod måste moderniseras för att kunna appliceras mot dagens användning av digitala källor. Det förekommer olika interna källkritiska metoder bland respondenterna men det är inget som de får lära sig på vare sig gymnasieskola eller universitet vilket både mina respondenter och Werner understryker. I den ena av mina intervjuer redogör en av eleverna för hur hen källkritiskt orienterar sig bland de digitala medierna. I hans beskrivningar ingår infallsvinklar som Werner nämner som djupare kännedom om sociala medier. Bland annat beskrivs vissa definierade principer som hen använde sig av för att bedöma hur trovärdig en nyhet från sociala medier var. Jag har försökt att finna samband mellan hans principer och de källkritiska kriterierna som presenterades tidigare och deras källkritiska medvetenhet är delvis utvecklat i skolan och delvis utanför. Respondenterna beskrev metoder i

anknytning till både beroende- och tendenskriteriet samt internetkritiska principer. För att kunna utveckla en mer modern källkritisk medvetenhet bland eleverna måste skolan fastslå vad som eleverna bör vara kritiskt mot. Delar av källkritiken som de lär sig i skolorna är fortfarande viktiga då de traditionella medierna fortfarande är aktuella men som visats i denna undersökning förekommer ett alternativt källkritiskt medvetande. För att en vidare nyhetskonsumtion ska uppskattas och ett mer vidgat källkritiskt medvetande ska kunna undervisas, kan ett mer ämnesövergripande skolarbete vara ett effektivt sätt att börja med, vilket UNESCO (Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur) föreslagit med de metoder som förekommer med Media and Information Literacy.

Graffmans har gjort en beskrivning av den uppväxande generationen som en individualistisk framför vad som många vetenskapsmän trodde skulle bli kunskapens tillsammans med internets utveckling. Individualistiska tendenser finner jag även bland respondenterna i denna undersökning även om det inte beskrevs ordagrant. De flesta av respondenterna uppger att sociala medier är deras primära nyhetskälla och alla medger att de använder mediet dagligen. De sociala medierna begränsar ens möjligheter till olika perspektiv av nyheter och information då en avgränsar sina kontakter till likasinnade människor. Människors tenderar att upprätthålla relationer på sociala medier vilket påverkar deras nyhetskonsumtion. Bland de blir kunskapsbredd och kunskapsdjup beroende av vad som deras vänner och familj delar med sig av och uttrycker på de sociala medierna. Denna företeelse hamnar därmed i konflikt med svenskämnets syfte, som tidigare nämnts angående svenskämnets innehåll, som innebär att eleverna ska lära sig att granska och motivera sina val av källor efter relevanta källkritiska principer. Trots det visar tidigare forskning och denna undersökning att gymnasieelever visar en brist bristfällig källkritik mot de publicerade nyheterna och riskerar att uteslutande läsa nyheter och information som deras vänner publicerar på sociala medier. Detta kan leda till förödande konsekvenser för fortbildandet och samhällsdeltagandet för den demokratiska medborgare då hen inte uppmärksammar nyheter fullkomligt. Detta då nyhetskonsumtionen hos en människa frångår djupare analyser av ett ämne för att istället prioritera koncisa nyheter som är mer tilltalande kortsiktigt.

6.3 Vidare forskning

Denna undersökning har studerat hur gymnasieelever förhåller sig källkritiskt gentemot den mångfald av nyhetsmedier som de vardagligen kommer i kontakt med. Som beskrivits vid ovanstående avsnitt ”avgränsningar” har jag medvetet sökt efter elevernas eventuella kritiska förhållningssätt mot medier i relation till källkritiska principer som de kan ha blivit undervisade i. De källkritiska principer som jag presenterade under redogörelsen av nyckelbegreppen har som nämnts ingen anknytning till svenskämnet i sig utan enbart använts som analysverktyg i ovanstående studie. Principerna är en metod som tillkommit under historieforskningen och därmed främst tillvaratas i historieämnet som samtliga av undersökningens respondenter läst. Under avsnittet ”källkritik i skolan” förekommer en redogörelse för aktualiteten av källkritik i svenskämnets ämnesplan men jag har utöver det lämnat källkritiken utanför. En skulle vidare kunna vidga min undersökning genom att studera de läromedel som eleverna haft i svenskämnet under de tre år som de studerat på gymnasieskolan. Hur skildras nyhetsmedier och källkritik i själva studiematerialet som skolorna erbjuder inom svenskämnet? Vad använder sig lärarna av när de lär ut ett kritiskt förhållningssätt mot nyhetsmedier för att eventuellt komplettera de läromedel som erbjuds? Förekommer undervisning om den pluralism av nyhetsmedier som jag försökt att problematisera i denna studie i svenskundervisningen och hur formas detta av läraren i undervisningen?

I enkätundersökningen förekommer bland annat frågor som berör elevernas erfarenheter av källkritik och nyhetsmedier i förhållande till skolämnena svenska, historia och samhällskunskap. Enligt elevsvaren från enkätundersökningen associerar eleverna källkritik med främst historia och samhällskunskap medan skolarbeten berörande nyhetsmedier främst associeras med engelskämnet. Med detta i åtanke kan en undersöka vad svensklärare genomför i sin undervisning som är i anknytning till källkritik och hur eleverna tolkar detta.

Då denna studie baseras på läroplanen från 2011 och där respondenterna som deltog i intervjun alla gick på samma skola saknar jag tillräckligt med material för att kunna uttala mig om en enhetlig bild om hur svenskämnet associeras och förmedlas i de svenska skolorna. Jag har dessutom avstått från att i denna studie göra några jämförande undersökningar kring hur källkritik och nyhetsmedier undervisats under tidigare läroplaner och hur studenter med utbildning inom dessa använde lärdomen från skolan i vardagslivet. En skulle därmed kunna göra en studie om hur ett eventuellt paradigmskifte ägt rum mellan läroplanerna för att se hur skolan har agerat när IT-teknologin utvecklades. Massmedia har under tiden parallellt med datorns och internets utveckling dels

påverkat hur vi läser nyheter och dels även vad vi läser för nyheter. Massmedia, som sedan 1900-talet inneburit mediala kanaler som TV, radio och tidningar i pappersformat, har sedan 1990-talet utökats med datorn och mobiltelefonin. Jag tycker därmed det skulle vara intressant att se en jämförande studie om hur utbildning i massmedia med nyheter som fokus före och efter internets utveckling såg ut. Jan Thavenius, Professor vid Lunds universitet, har bland annat redogjort och diskuterat skolinstitutionens ovilja att beblanda massmedia och bildning då den reproducerande faktorn som skolan står för ansågs vara hotad utav de moderniteter som massmedia medtog (1995). Från statligt håll ansågs massmedia, inklusive TV-apparater och radio, snarare fördärva unga människors karaktär än att uppbygga. Det var därmed viktigare att låta eleverna läsa den litteraturkanon som var vanligt förekommande i skolan och inläsa sig i det traditionellt svenska kulturen (Thavenius 95, s. 196-197). Det skulle därmed vara intressant att undersöka om liknande tendenser återfinns i dagens skolsystem.

Jag har som lärarstudent med Lgy11 till viss del erhållit undervisning via medier i både pappersform och digital form i svensk- och historieämnet. En skulle med en komparativ frågeställning med lärare som gått lärarutbildningen under olika läroplaner med utgångspunkt kunna göra intervjuer om hur de uppfattade sin studietid och aktualitet i förhållande till media och teknologi.

Det källkritiska perspektivet som denna undersökning dels belyst har dock som sagt för mig lyst med sin frånvaro under svenskämnet. Hur andra lärarstudenter resonerar om ämnet skulle även det vara intressant att undersöka. En skulle alternativt kunna intervju lära för att tydliggöra hur de uppfattar källkritikens roll i svenskämnet. Finns det flera delar av läroplanen som lärarstudenter känner kunskapsluckor i? Har lärarstudenterna tillräckligt med kunskaper för att jobba med kritiskt medvetenhet mot media när de arbetar med det i sin undervisning?

Litteraturförteckning

Alexandersson, Kristina, *Källkritik på internet*, 2012, HÄMTAD FRÅN 17-2-2016

Almgren, Susanne & Holmgren Hjelm, Yvonne, *Ungdomar och lokalmedier. En kvantitativ studie i hur gymnasieungdomar i Jönköping använder lokala medier år 2010*, Högskolan i Jönköping, 2010

Andersson, Ulrika, *Fokus på unges vuxna. Sociala förändringar och växande medieutbud skapar nya medievanor bland unga*, Göteborgs universitet, 2007

Carlsson, Ulla (red.), *Barn och unga i den digitala mediekulturen*, Nordicom, 2010

Christoffersen, Line & Johannessen, Asbjörn, *Forskningsmetoder för lärarstudenter*, Studentlitteratur, 2015

Gotoh, Yasushi, *The effects of frequency of media utilization on decision making of media choice*, 2014

Kärnberg, Ulrika, *Klickokratien. Mediekrisens första offer är sanningen*, Atlas, 2015

Lozanovski, Jeanette & Wadbring, Ingela, *Unga nyheter. Unga reflekterar kring nyheter och nyhetsvanor*, Mittuniversitet, 2013

Mihailidis, Paul, *Media literacy and the emerging citizen*, Peter Lang Publishing, 2014

De första resultaten från Nordicom. Sveriges mediabarometern 2014, Nordicom, 2014

Potter, W. James, *Theory of Media literacy: A cognitive approach*, Sage publication, 2004

Skolverket, *Lgy11*, 2011

Thavenius, Jan, *Den motsägelsefulla bildningen*, B. Östlings förlag, 1995

Thuren, Torsten & Strachal, George, *Källa. Internet Att bedöma information utifrån källkritiska principer*, Gleerups, 2011

Wilson et al. , *Media and Information literacy: Curriculum for teachers*, UNESCO, 2011

Bilaga- enkätundersökning

ENKÄTUNDERSÖKNING	KÄLLKRITIK & NYHETSMEDIER					VT-16
1. Tar du del av nyheter? (Gäller både inrikes- och utrikesnyheter samt rent vetenskapliga nyheter som kan vara av intresse på Internet, TV, tidning och radio/podcast)	JA					NEJ
2. Använder du dig av mer än en nyhetskälla, oavsett vilken form?	JA					NEJ
3. På ett ungefär hur många timmar om dagen spenderar du på nyheter?	0,5-1	1,5-2	2-			
4. På ett ungefär hur många timmar i veckan spenderar du på följande nyheter:						
Tidning	0,5-1	1,5-2	2-			
Radio/Podcast	0,5-1	1,5-2	2-			
TV	0,5-1	1,5-2	2-			
Internet (inkl.sociala medier)	0,5-1	1,5-2	2-			
5. Har du under gymnasietiden deltagit i undervisning om nyheter, nyhetsrapportering och nyhetsvärdering?	JA					NEJ
6. Har du under gymnasietiden deltagit i undervisning om källkritik?	JA					NEJ
7. Hur skulle du själv definiera begreppet källkritik?						
8. Bestäm på en skala 1-5 vilket skol- och undervisningsämne som är mest relevant för källkritik:						
Svenska	1	2	3	4	5	
Samhällskunskap	1	2	3	4	5	
Historia	1	2	3	4	5	
9. Vilket av följande nyhetsmedier tycker du är mest trovärdigt?	Tidning	Radio/Podcast	TV	Internet		
10. Om du vill delta i den kommande, djupare, intervjun, vänligen fyll i ditt namn nedan.						
Namn:						Tack för ditt deltagande!